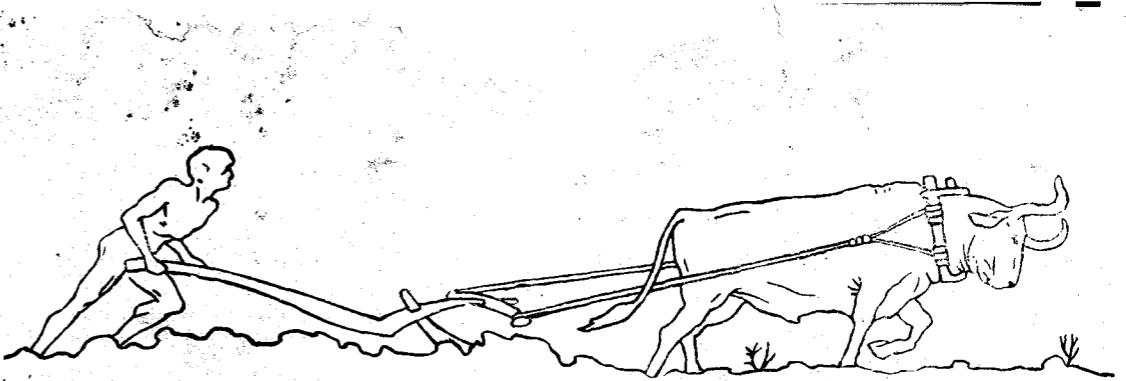

ΣΧΕΔΙΟΝ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΑΘΗΝΟΓΕΝΟΥΣ — ΥΠΟ ΠΕΤΡΟΥ ΡΟΥΜΠΟΥ
Φωτογραφία Ε. Ξανθοπούλου

ΠΑΝΔΩΝΙΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ι' 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1909

ΚΑΙΣΑΡ ΛΟΜΠΡΟΖΟ 1836-1909

Η ΖΩΗ ΤΟΥ

Α πέθανεν εἰς τὸ Τουρῖνον ὁ καθηγητὴς τῶν φρενικῶν παθήσεων καὶ συγγραφεὺς Καΐσαρ Λομπρόζο. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Βενετίαν, Ἐβραῖος ἀπὸ καταγωγῆς καὶ ἀφοῦ κατέγινε μὲ τὴν φιλολογίαν καὶ ἴδιαιτέρως τὴν γλωσσολογίαν, ὅπως μᾶς φανερώνει ἡ κόρη του Πάολα Λομπρόζο εἰς βιογραφίαν του, ποὺ ἐδημοσιεύθη πρὸ τριῶν μηνῶν εἰς τὴν Παρισινὴν «Ἐπιθεώρησιν», ἐσπούδασεν ἔπειτα τὴν ἱατρικήν. Ἡτο 23 ἑτῶν ὅταν κατετάχθη ὡς ἱατρὸς εἰς τὸν Ἰταλικὸν στρατόν. Μερικὰ ἱατροφιλοσοφικὰ ἄρθρα του καὶ μονογραφίαι του ψυχιατρικαὶ τὸν ἔκαμαν μετὰ τρία ἔτη καθηγητὴν τῶν φρενικῶν παθήσεων εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παβίας, ὅπου καὶ ἰδρυσε μουσεῖον ψυχιατρικῆς. Ἐπειτα διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ φρενοκομείου τοῦ Πέζαρο καὶ τέλος καθηγητὴς τῆς φρενολογίας καὶ τῆς ἱατροδικαστικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Τουρῖνον, ὅπου ἔξακολον θῆσεν ἔως τέλους διδάσκων.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ

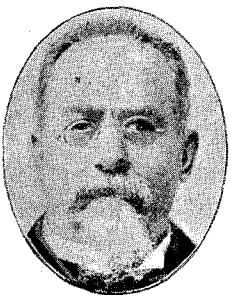
Τὸ πρῶτον ἀξιοσημείωτον βιβλίον του εἶναι «Ο λευκὸς καὶ ὁ ἔγχρωμος ἀνθρωπός», ἀγνωστὸν τῷ τῷρᾳ. Εἰς αὐτὸν ἡθέλησε νὰ δεῖξῃ τὰς δημοτικὰς τοῦ πιθήκου, ἰδίως τοῦ χιματάζη, μὲ τὸν ἄγριον ἀνθρωπὸν· συνάμα δὲ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν τῶν πολιτισμένων καὶ τῶν ἄγριων φυλῶν, βασιζόμενος πρὸ πάντων εἰς τὴν γλωσσολογίαν καὶ ἀποδεικνύων ὅτι καὶ αἱ πλέον τέλειαι γλῶσσαι ἐσχηματίσθησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μὲ τὸν τρόπον, ποὺ σχηματίζονται τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῶν ἄγριων, ἥγουν πρῶτα μὲ τὴν προσθήκην φθόγγων ἐπάνω εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τοιούτους, ἔπειτα μὲ τὴν συγκόλλησιν (πολυφθοργία) καὶ τέλος μὲ τὴν συνανάμειν καὶ τὴν διαρρύθμισιν καταλή-

ξεως (λέξεις). Τὸ βιβλίον αὐτὸν ἐτυπώθηκε τὸ 1869, ὅταν εἶχεν ἔκδοσιη πλέον τὸ διάσημον σύγγραμμα τοῦ Δάρβιν «Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν» ποὺ ἦτο τόσο γενικώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερα συνταγμένον, ὥστε ν' ἀποτρέψῃ κάθε προσοχὴν ἀπὸ τὴν μονομερῆ μελέτην τοῦ Λομπρόζο.

Μία σειρὰ ψυχιατρικῶν ἀρθρῶν του, ποὺ εἶχαν κυρίως ἀφετηρίαν τὰς παρατηρήσεις του εἰς τὸ φρενοκομεῖον τοῦ Πέζαρο, ἐδημοσιεύθηκαν πρωτήτερα καὶ κατόπιν. Ἡ μονογραφία του «Ἡ τρέλα τοῦ Cardan» ποὺ ἔχει θέμα τὴν ζωὴν τοῦ μεγάλου κατὰ τὸ 17^ο αἰώνα Ἰταλοῦ, δημοσιεύθησε τὸ 1856, καθὼς καὶ μία ἄλλη «Les trois tribuns» ποὺ φανερώνει εἰς αὐτὴν τὰς πρώτας τάσεις τῶν ψυχοφιλοσοφικῶν θεωριῶν του, εἶναι ἴδιαιτέρως ἀξιοσημείωτοι.

Τὸ πλῆθος τῶν φρενοβλαβῶν, ποὺ εἶχεν ἐμπόρος του καὶ ἐθεράπευεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον τοῦ Πέζαρο, τοῦ ἐδώκε τὴν βάσιν ἐνδὸς ἄλλου σπουδαιοτέρου βιβλίου, «Αἱ Φρενοπάθειαι», εἰς τὸ δοποῖον θέτει βάσεις γενικωτέρας διαστολῆς καὶ κατατάξεως τῶν φρενικῶν νοσημάτων καὶ ἀνευρίσκει πρὸ τοῦ μὲ πολλὴν παρατηρητικότητα καὶ κάποτε μὲ ἀναμφισβήτητον ἐπιστημονικότητα ἴδιαιτέρα χαρακτηριστικὰ εἰς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τῆς φρενοβλαβείας. Αἱ παραδόσεις του ἱατροδικαστικῆς καὶ διάφοροι εἰδικαὶ ἐκδέσεις αὐτοῦ ἐπὶ ἔγκλημάτων, ποὺ ὅς ἱατροδικαστικῆς τὰ ἔξεταζεν, ἐδώκαν ἀφορμὴν εἰς δύο ἄλλα ἔργα του «Αἱ ἱατροδικαστικαὶ διαγνώσεις» καὶ «Ἡ ἔγκληματικὴ παραφροσύνη». Ερχονται κατόπιν τ' ἄλλα συγγράμματά του «Μεγαλοφυΐα καὶ παραφροσύνη», «Ἡ μικροεφαλία» ποὺ μαζὶ μὲ πλῆθος ἀρθρῶν καὶ μονογραφιῶν καὶ κοντὰ εἰς τὰ σημαντικώτερα καὶ πλέον φημισμένα δύο ἔργα του, «ὁ Ἐγκληματίας ἀνθρωπός» καὶ «ὁ Μεγαλοφυής» ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τῆς συγγραφικῆς ἔργασίας τοῦ Λο-

πρόδο — μιᾶς ἐργασίας, ποὺ δχι μόνον εἶναι εἰς πολλὰ σημεῖα ἐπιστημονική, ἀλλὰ καὶ ἔχει φιλολογικὴν ἀξίαν ἰδιαιτέρων, διότι δ συγγραφεὺς

Καῖσαρ Λομπρόζο

σμένη με το κοινόν ἐπι-
στημονικὸν περιβάλλον, είχε καὶ ἔχει ἀκόμη δυ-
νατήν ἀπίγκησιν εἰς τὰς κυκλοφορούσας μεταξ-
τῶν συνήθων ἀνεπτυγμένων ἀντιτίθησι.

ΑΙ ΘΕΩΡΙΑΙ ΤΟΥ

Ἡ σκέψις του, ἀπορρέουσα ἀπὸ φυσιολογικὰς ἐν μέρει καὶ στατιστικὰς τὸ πλεῖστον παρατηρησίεις, βασίζεται ἐπάνω εἰς τὸ βιολογικὸν δεδομένον ὅτι εἶναι ἀμεσος ἢ σχέσις τῶν σωματικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων. Κάθε τι, ποὺ ἐκδηλώνεται εἴτε ὡς αἰσθήμα τῆς ψυχῆς εἴτε ὡς ἴδιότης τοῦ χαρακτῆρος, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σωματικῆς κατάστασεως. Τὸ ἄξιωμα εἶναι κατ' ἀρχὴν ὁρθόν, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπονοεῖται ὡς σωματικὴ κατάστασις τὸ σύνολον τῶν λειτουργιῶν τοῦ ὁργανισμοῦ, ἵτοι καὶ ἐκείνων ποὺ ἔχομεν βιολογικῶς διευκρινήση καὶ καθορίση καθὼς καὶ ἐκείνων ποὺ μένουν ἀπροσδιότιστοι ἀκόμη καὶ ἀνεξερεύνητοι. — Οἱ Λομπρόζο ἐν τούτοις θέτει τὸ ἄξιωμα, λαμβάνοντας ὥπ' ὅφει μόνον τὰς γνωστάς λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὁργανισμοῦ καὶ τὰς σχετικὰς βιολογικὰς παρατηρησίες ἢ καὶ ὑποθέσεις. Δεχόμενος δὲ ὡς ἐντελῶς ἔξαιριβωμένους καὶ ἐπαρκεῖς τοὺς λεγομένους νόμους τῆς αἰθρονομικότητος, φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κάθε ἔξαιρετικὴ ἐκδήλωσις τῆς σκέψεως ἢ τῆς ἐνεργείας (δημιουργικὴ εὐφυΐα καθὼς καὶ ἐγκληματικότης) εἶναι ἀποτέλεσμα διαστροφῆς τοῦ ὁργανισμοῦ, ποὺ τὴν ἔκαμεν ἢ κληρονομικότης. Αἱ ἥδικαια, ἴδιαιτερα αἱ ποινικαί, γενικῶς δὲ αἱ κοινωνιολογικαὶ ἀρχαί, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν θεωρίαν αὐτήν εἶναι φανεραί. — Οἱ ἐγκληματίας εἶναι ἀρρωστος· καὶ μάλιστα εἶναι ἀθεραπευτος, διότι ἔχει διαστροφὰς τοῦ ὁργανισμοῦ τοις οἰζικάς, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ κληρονομικότητα. “Ωστε οὗτε εὐθύνην ἀπ' αὐτῶν προσωπικῶς πρέπει νὰ ζητήσωμεν διὰ τὸ ἔγκλημα, οὔτε εἰς τὴν θεραπείαν του πρέπει ν' ἀποβλέψωμεν διὰ τῆς ποινῆς. Τοιουτούρθως αἰτιολογία τῆς ποινῆς

ἀπομένει μόνον ἡ φροντίς πᾶς εἰς τὸ ἔξης νὰ ἐμποδίσωμεν τὸν ἐγκληματίαν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι βλαβερός. — Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφετηρία τοῦ κυριωτέρου ἔργου τοῦ Λομπρόζου «Οἱ ἐγκληματίας ἀνθρώπως», ἀφετηρία ποὺ ἡμπορεῖ νὰ διηγήσῃ εἰς παραδοξότητας, οἰζοσπαστικάς τοῦ κοινωνικοῦ δργανισμοῦ. Διότι, ὅταν θέτωμεν ὡς κανόνα τῆς ποινῆς τὴν πάρεμπόδιτν τοῦ ἐγκληματίου ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι βλαβερὸς καὶ ὅταν δεχόμεθα πάς εἶναι ἀθεραπευτος, φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διὰ καθένα ἐγκλημα πρέπει νὰ ἔχωμεν ὡς ποινὴν τὴν ἔξοντασιν τοῦ ἐγκληματίου ἡ τὸ δλιγάτερον τὴν ἐπὶ ζωῆς φυλακίσιν του. Καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ ἀπολέψωμεν εἰς τὴν λεγομένην προληπτικὴν ἐπέμβασιν τοῦ νόμου, ἥτοι εἰς τὸν περιορισμὸν (τὴν ἐπιβολὴν ποινῆς) ἐκείνου ποὺ ρέπει φανερὰ εἰς τὸ ἐγκλημα, ποὶν ἀκόμη ἐγκληματίσῃ. — Αἱ θεωρίαι αὐταὶ τοῦ Λομπρόζου ἐπολεμήθησαν δυνατὰ ἀπὸ πολλοὺς καὶ βιολόγους ἐπιστήμονας καὶ πρακτικοὺς ποινικολόγους, μάλιστα εἰς τὴν Γαλλίαν ὅταν ἐμεταφράσθηκε τὸ ἔργον του γαλλικά κ' ἔξεδόθη μὲ ὧραιὸν πρόλογον τοῦ Λετουρνώ (Lombroso: L'homme criminel [criminel né, fou moral-Epileptique] Etude anthropologique et mé-dicolegale - préface Letourneau).

Μεγαλήτερον δύμας πόλεμον εὑρῆκε τὸ ἄλλο κύριον σύγγραμμά του «δ Μεγαλοφυνῆς» ποὺ εἰς τὰς αὐτὰς θεωρίας στηρίζεται διὰ νὰ ισχυρισθῇ ὅτι οἱ μεγαλοφυεῖς εἶναι δλοι παθολογικοί, ἔχοντες διμοιότητας πολλάς ἀν δχι συναντήσεις μὲ τοὺς φρενοβλαβεῖς καὶ παρουσιάζοντες διμοίας πολλάκις ψυχικάς καὶ ἥθικας διαστροφάς. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ποὺ ἡθέλησε νὰ τὸ ὑποστηρίξῃ μὲ βιασμένας στατιστικάς, εἶναι δοσο τολμηρὸν τόσο καὶ αὐθαίρετον. Ἐπιστήμονες καὶ φιλοσοφοῦντες τὸ ἀπέκρουσαν πολυτρόπως, ἀπέδειξαν δὲ καὶ πολλάς τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἔργου του σφαλεράς. Ὁ Tarde δικαίως ἀπεφάνθη ὅτι δ Λομπρόζο σχηματίζει θεωρίας βασιζόμενος εἰς ἔξαιρέσεις (construire des théories avec des exceptions) καὶ δ Βρυνετιέρ, ἔχων ὑπὸ δψει του τοὺς συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχνας, τοὺς ἀναφερομένους ἀπὸ τὸν Λομπρόζο εἰς τὸ βιβλίον του διὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν φρενοπάθειαν τῶν μεγαλοφυῶν, ποὺ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἀγνωστοί καὶ μέτροι ἀπλῶς ἀνθρώπωι κάποιον ταλάντου, τοῦ ἐπαρατήρησε καλὰ ὅτι «ὑπάρχουν ἀνθρώποι μεγαλοφυεῖς στερημένοι ταλάντου καὶ ἀνθρώποι ταλάντου στερημένοι εὐφυῖας». Συμπεραίνων δὲ καὶ αὐτὸς μὲ δρθὴν πολεμικήν, ἀλλὰ καὶ μὲ κάπως σφαλμένην καταφατικότητα ἔγραψε: «Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς εὐφυΐας εἶναι ἡ ἔξαιρετικότης τῶν ἱκανοτήτων, ποὺ διακρίνει καὶ ἀπομονώνει τὴν εὐφυΐαν ἀπὸ κάθε ἄλλον διμοιοφανῆ νοῦν. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ ἀτομισμοῦ, κάθε θεωρία περὶ τῆς μεγαλοφυΐας εἶναι προ-

ωρισμένη εἰς ἀποτυχίαν». (Revue des deux Mondes 1886).

Πολεμῶν τάς θεωρίας τοῦ Λομπρόζο ἐπίσης ὁ Joly εἰς τὸ ἔργον του «Ψυχολογία τῆς εὐφυΐας» γράφει: «δὲν παρουσιάζεται κανέναν ἀνάγκη ν' ἀντικρύσῃ κανεὶς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπάρχει φρενοβιλάρεια εἰς τὴν εὐφυΐαν». — «Ἡ δύναμις ποτὲ δὲν εἶναι ἀδυναμία, οὐδὲ κανένα η ὑγεία εἶναι ποτὲ ἀσθένεια». — «Τὰ παραδείγματα, ποὺ ἀναφέρονται πρὸς ὑποστήξιν τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, εἶναι παραδείγματα ἔξαιροτεων».

Τόση δὲ ἡτον ἡ ἐνάργεια τῶν ἀντικρύσουσεων, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Λομπρόζο ἐφρόντισε νὰ τροποποιήσῃ κάπως τὸ βιβλίον του εἰς τὴν νεωτέραν ἔκδοσιν, ποὺ μετεφράσθη γαλλικὰ κ' ἐδημοσιεύθη μ' ἔνα ἀπολογητικὸν πρόλογον τοῦ Ch. Richet. (Le Génie. par C. Lombroso, préface Ch. Richet).

Ἡ Ἰδέα δτὶ δὲ ἐγκληματίας εἶναι ἄρρωστος καὶ ἀκόμη δτὶ ἡ ἀσθενεία του προκύπτει ἀπὸ πληρονομικότητα, δὲν εἶναι νέα. Τὴν ἀπαντήσα- μεν εἰς ἡθικολογικὰς σκέψεις τῶν ἀρχαίων — ἀδόριστην ὅπως τὰ περισσότερα κοινωνιολογικά συμπεράσματα τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων, μεγά- λων ἐν τούτοις πάντοτε καὶ βαθυγνώμων. Ὑπάρ- χει καὶ ἀκόμη παλαιότερος, συμφυῆς μὲ τὴν Ἰδέαν τοῦ Πεπρωμένου καὶ μέσα εἰς τὴν Ἰδέαν τῆς Ἀτης. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀσσυριακὴν σκέψιν εὑρίσκεται καθὼς καὶ εἰς τὴν ἀπήχησιν ταύτης τὴν Ἐβραϊκήν, ποὺ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔχει τὸ γνωστὸν λόγιον «ἄμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα». — Ἡ νεωτέρα φιλοσοφικὴ σκέψις, μολο- νότι ἔως εἰς τὰ μέσα τοῦ ἰσχοῦ αἰῶνος ἐδέχθη κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ μεταφυσικὴν γενικότητα τὴν ἐλεύθεροιάν ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου, ἔχει πολλάκις διατυπώση τὴν ἀντίληψην δτὶ δὲ ἐγκληματίας εἶναι ἀσθενῆς καὶ δτὶ ἡ ἀσθενεία εἶναι κληρο- νομική. Οἱ θεωρητικοὶ δὲ ποινικολόγοι καὶ ἴδιως οἱ Ἱταλοὶ ἔχουν συγχά μίαν τοιαύτην ἀφετη- ρίαν καὶ ὡς πρὸς τὴν δικαιολογίαν καὶ ὡς πρὸς τὸν καταλογισμὸν τῆς ποινῆς. Οἱ Λομπρόζο ὅμιως ἐσυστηματοποίησε καὶ ἐπορικοποίησε τὰς ἀντίληψεις αὐτάς, ἔδωκεν ἔνα ἐπιστημονικοφανῆ χαρακτῆρα εἰς αὐτὰς καὶ ἔφθασεν εἰς ὀδισμένα συμπεράσματα, ὡςτε νὰ θεωρῆται ἰδρυτής ἐγκλη- ματολογικῆς θεωρίας.

Πλέον πιστευτή καὶ πλέον κυκλοφοροῦσα ὡς
ἰδέα ἡ τον ἀνέκαθεν ἡ ἀλλη τοῦ Λοιπρόδο θεω-
ρία περὶ φρενοβλαβείας τῶν εὐφυῶν, μάλιστα
εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους. Διὸ τὸν Ἡοάλει-
τον, διὰ τὸν Δημόκριτον καὶ πολλοὺς ἄλλους
φιλοσόφους οἱ ἀρχαῖοι ἔχουν κάποιαν δόριστην
γνώμην ὅτι ἡσαν ἀνισόρροποι, ὁ Πλάτων δὲ
τὴν ἐκδήλωσιν τῶν χρησιμῶν σκέψεων ἔηγιν
διὰ τῆς φρενοβλαβείας γράψει περίπου, ὃν ἐνθυ-
μούμενα, εἰς τὸν Φαιδρον, ὅτι ἡ φρενοβλάβεια
τῶν πυθιῶν διέκρινε μὲν εὐφυῖαν τὰ δρῦα.

Εἰς νεωτέραν ἐποχὴν διατυπόνων παλαιῶν ὀνόματων ὁ Boerhaave εἶπε τὸ γνωστὸν λόγιον *est aliquid delirio in omni magno ingenio*», οὗτοί εἰναι κάποιαν παραφροσύνην οὐδέ μεγαλοφυΐαν, λίγο δὲ παλαιότερα τοῦ Λομπρόζο ἄλλοι καὶ διεπήρωσαν μὲν ἐπιστημονικὴν ἐπίφασιν τὴν γνώσην αὐτῆν. Ιδίως δομως ὁ Moreau de Tours ἦταν τὸ βιβλίον του «sur la Psychologie morale» ὃπου ὑποστηρίζει ότι «ἡ εὑφυΐα καὶ ἡ φρέλα ἐφάπτονται», ἥμπορει νὰ χαρακτηρισθῇ σε εἰσηγητής τῆς θεωρίας τοῦ Λομπρόζο.

* * *

Αι δύο θεωρίαι, δύποτε ἐδείχθη κάπως μὲ δσα αραιαπάνω ἀναφέρομησαν, δὲν ἦμπορεὶ νὰ λογι-θοῦν ἐπιστημονικά. Φθάνουν εἰς ἀπόλυτα υμπεράσματα μὲ τὴν βοήθειαν ἀνεπαρκῶν ερικοτήτων. Διὰ νὰ φθάνῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις ου δ Λομπρόζο δὲν εἰργάσθη μὲ τὴν πραγμα-
κῶς ἐπιστημονικὴν μέθοδον «τοῦ μαθηματι-
κοῦ συλλογισμοῦ» δύποτε ὅρθιὰ τὸν ὀνόμασεν ὁ
aplace. Παρέλειψε πολλοὺς παράγοντας, πολλὰς
συνιστώσας, ποὺ θὰ ἔδιδαν ἄλλην διεύθυνσιν εἰς
ὴν συνισταμένην ἦτοι εἰς τὰ συμπεράσματα.
Ολίγαι τῶν ἔλλειψεων τοῦ συλλογισμοῦ του
μπορεῖ νὰ σημειωθοῦν ἔδω συνοπτικά: Τοιου-
τούρως:

ετρισμὸν τοῦ ἔγκληματοῦ πρέπει πρῶτα νὰ αθιορισθῇ τί εἶναι ἔγκλημα. Καὶ ὅπως σωστὰ φάφει κάποιος, «τὸ ἔγκλημα εἶναι πάντοτε ντίληψις σκοτισμένη καὶ κατὰ πολλὰ ἀνακρι-ής. "Ο,τι δυναμάζουν γενικῶς ἔγκλημα κάποτε εἶναι ἀνάγκη, συχνὰ εἶναι παραφροσύνη καὶ χι σπάνιως εἶναι ἀρετή . . . »

πείας εἰς μερικοὺς (τοὺς δὲ λιγατέρους μάλιστα) ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυεῖς ἡμίπορεῖ νὰ εἶναι ἀπότελεσμα τῆς δημιουργικότητος αὐτῶν καὶ ὅχι αἰτία, ἀφοῦ μάλιστα ἔχει παρατηρηθῆ δτὶ ἡ ἔντασις τῆς πνευματικῆς ἐργασίας φέρει κάποιαν νευρικὴν ἀνωμαλίαν· καὶ δτὶ ἀκόμη εἰς τὴν ἀσυνείδηστον ἐνέργειαν καὶ τὴν ἀσυνέπειαν δυνατὸν νὰ συντελοῦν αἱ κακαὶ κοινωνικαὶ συνθήκαι εἰς τὰς δύοις, ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς ὑπερφορῆς των, οἵ μεγαλοφυεῖς συχνὰ εὑρίσκονται. Ἐπειτα δὲν πρόεπι τάχα νὰ λογαριασθῇ δτὶ πολλαὶ ἀπὸ τὰς ἴδιοτρόπους ἐνέργειας τῶν μεγαλοφυῶν εἶναι συνήθεις (καὶ κατὰ συνέπειαν ἀνθρωπίνως φυσιολογικαὶ) μεταξὺ τῶν κοινῶν καὶ κανονικῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἡ ἀφάνειά τους χορηγεῖται νὰ σκεπτᾶται κάθε κατὰ «τὰς παλαιὰς ἀξίας» ὑποθέμενην παραδρομήν τους;

Είς ἐπίμετρον, καὶ διὰ νὰ σταματήσῃ ὡς ἔδω
ἡ ὑπόδειξις συνιστώσων, ποὺ ἀποδεικνύουν σφα-
λερόδην τὸ ἐξεγόμενον τῶν θεωριῶν τοῦ Λοιμ-
πορδοῦ, σημειωτέον ὅτι ὑποστηρίζων στατιστικῶς

ΑΡΕΤΑΣ

ΜΕΓΑΛΟΦΥΕΙΣ ΠΑΡΑΦΡΟΝΕΣ *

© ΣΩΠΕΝΑΟΥΕΡ

Πολλὰς ἀναλογίας εὐρίσκομεν μεταξὺ τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τῆς τρέλλας· ἀλλά, ἐνῷ δὲν ἀποδεικνύουν δῆλοι δῆτι συγχέονται τὰ δύο αὐτὰ πράγματα, μᾶς διδάσκουν ὅμως πῶς, καὶ διὰ ποίον λόγον ἡ ὑπαρξία τῆς μεγαλοφυΐας δὲν ἀποκλείει πάντοτε τὴν παρουσίαν τῆς τρέλλας εἰς ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀνθρώπον.

Πρόγραμματι, χωρὶς νάναφέρωμεν τὰς τόσας διανοίας πού, εἰς δεδομένην στιγμήν, παρεδόθησαν εἰς τὴν παρακρουσίν, ἢ εἰς τὴν τρέλλαν, ἢ ἐκείνας ποὺ ἐτερομάτισαν τὸ ἔνδοξον στάδιον των μὲ τὴν παράνοιαν, πόσοι μεγάλοι ίδεολόγοι δὲν ἔφανησαν μονομανεῖς καὶ δὲν ὑπέφεραν ἀπὸ παρακρουσίεις καθ' ὅλην των τὴν ζωῆν!

... Τὸν τελειότερον τύπον τρέλλας ἐνυπαρχούσης εἰς τὴν μεγαλοφυῖαν, μᾶς παρουσιάζει δὲ Σοπενδάουεν.

Ούδιος διμολογεῖ δτι ἐπῆρε τὸ πνεῦμα του
ἀπὸ τὴν μητέρα του, γυναικα συγγραφέα, γε-
μάτην ἀπὸ ζωηρότητα, ἀκαρδην δόμως, ἐνῷ δ
χαρακτήρι τοῦ μετεδόθη ἀπὸ τὸν πατέρα του,
τραπεζίτην, μισάνθρωπον καὶ παράξενον μέχρι^τ
λυπομανίας.

³ Ἀπὸ νέος, ἦτο πολὺ βαρήκοος. ⁴ Επίστευε πῶς εἶχε κληρονομῆσει ἀπὸ τὸν πατέρα του, καὶ εἶναι πιθανὸν αὐτό, τὴν ἔξαιρετικὴν εὑνούγητα τῆς

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Λομπρόζο «Ο Μεγαλοφυής».

τὴν ἵδεαν του ὁ Λομπρόζο, παρεμβάλλει ἔνα σωρὸν μετριοτήτων — παροδικῶν ἀνθρώπων περιωρισμένου ταλάντου — μεταξὺ τῶν μεγαλοφυῶν, διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν πληθύραν ἀνισορρόπων εἰς τὴν σφάλαν τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦτο διότι αἱ μετριότητες αὐταὶ ἔτυχε νὰ είναι παθολογικαὶ. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ στατιστικὸν ἀποτέλεσμα δὲν ἀλλάζει. Διότι αὐξανομένου τοιουτορρόπως τοῦ ὅριον τῆς εὐφυΐας, αὐξάνεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐφυῶν καὶ ὁ λόγος τῶν ἀνισορρόπων πρὸς τοὺς κανονικοὺς εὐφυεῖς ἀπομένει ὁ αὐτός, ἵτοι μένει λόγος κατά τὸν ὄποιον ἡ μεγάλη πλειονότητος μένει φυσιολογικῶς κανονική, μία δὲ μόνον μικρὰ μερὶς παρουσιάζεται ἀνισορροοποιος.

Η ἐπιστημονικὴ προσπάθεια τοῦ Λομπρόζο, παρὰ δὲ τὰς ἀκροθυγῶς ὑποδεικνυομένας παραπάνω σφραλεράς μεθύδους, γενικῶς ἀναγνωρίζεται ὡς ἀξιοσημείωτος καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι οὐδεὶς γενικὸς ἐπιστήμων καὶ Ἰδίως οὐδεὶς κοινωνιολόγος, τῆς ἐποχῆς μας τοῦλάχιστον, «Ιδών αὐτὴν ἀντιπαραγγέλθεν».

ΑΡΕΤΑΣ

κεφαλῆς, τὴν κώφωσιν, τὸ ὑψηλὸν ἀνάστημα καὶ τὴν φωσφορόδη λάμψιν τῶν ὁπιθαλυῶν του.

Ο φιλόσοφος μας ἐπεσκέψθη τὴν Ἀγγλίαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἐνδὸς ἐκκλησιαστικοῦ. Ἐγγώ-
ρισσεν ἔκει τὴν ἀγγλικὴν γῆλωσσαν καὶ φιλολο-
γίαν, ἔμαθε δὲ καὶ νῦν περιφρονῇ τὴν ψευτοευ-
σέβειαν τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὸν ἐφιλοξενοῦσαν.
Μ' ὅλην τὴν ἀδιάκοπον ἀλλαγὴν τῆς σκηνογρα-
φίας ποὺ εἶχε μὲ τὰ ταξίδια του, ἔμεινε ἄχαρος
καὶ συχνὰ ἀφήνε νὰ ἐκχυθῇ ἐλεύθερα ἢ δυσα-
ρέσκειά του καὶ πρὸς τὸν ἔαυτόν του καὶ πρὸς
τὸ περιβάλλον τουν. «Ἀπὸ μικρός, λέγει, πάντοτε
εἴλιουν μελαγχολικός. Μίαν φοράν — θὰ εἴλιουν
τότε 18 ἔτῶν — ἐσυλλογίσθη μέσα μου, μ' ὅλην
τὴν μικράν μου ἡλικίαν, δτι αὐτὸς δ κόσμος δὲν
ἡμποροῦσε νὰ είναι ἔργον θεοῦ. ὅχι, μᾶλλον
ἔογον διαβόλου. Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκπαι-
δεύσεώς μου, παραπόλιν μοῦ συνέβη νὰ ὑπο-
φέρω απὸ τὴν ἴδιοτιμχασίαν τοῦ πατέρος μου,

Φανταστικά δάστηνεια τὸν ἐπόμαζαν δταν
ἐπήγε εἰς τὴν Ἐλβετίαν, δ ὑπέροχος κόσμος τῶν
Ἀλπεων ἔξήγειρεν ἐντός του, ἀντὶ τοῦ θαυμα-
σμοῦ, βαθεῖαν λύπην.

Ἡ μητέρα τοῦ Σοπενάουερ ἦν αγκάσθη καὶ ὡτή, δύσον καὶ ἵσως περισσότερον ἀπὸ δλους ποὺ ἤλθαν εἰς ἐπαφὴν μαζί του, νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ ἀθλιβερὰ τοῦ χαρακτῆρος του ἀποτελέσματα· ιστὶ, ὅταν ἥθιέλησε, εἰς τὰ 19 του χρόνια, πρὸς ἡ τέλη τοῦ 1807, νὰ μεταβῇ πλησίον της εἰς Βαΐμαρην, αὐτὴ τοῦ ἔγραψε:

«Πάντοτε σοῦ εἶχα εἰπῆ διτὶ θὰ μοῦ ἡτο πολὺ δύσκολον νὰ ζήσω μαζί σου δισον σὲ προσέχω ἀπὸ κοντά, τόσον ἡ δυσκολία αὐτή, τοῦλάχιστον εἰς διτὶ μὲ ἀφορᾶ, μοῦ φαίνεται πῶς αὐξάνει. Δὲν σοῦ τὸ κρύβω, δισον μένεις διποῖος εἶσαι, θὰ ὑποφέρω κάθε θυσίαν καλλίτερα, παραὶ νὰ τὸ ἀποφασίσω. Δὲν παραγγωρίζω τὸ βάθος τῆς καλωσύνης ποὺ ὑπάρχει σὲ σένα, καί, ἀληθινά, αὐτὸ ποὺ μὲ ἀπομακρύνει ἀπὸ ἐσὲ δὲν ἔδρεύει εἰς τὴν ψυχήν σου, εἰς τὰ ἔντος σου ἀλλὰ εἰς τὰ ἔκτος σου, εἰς τὰς βλέψεις σου, εἰς τὰς κρίσεις σου, εἰς τὸν τρόπον τῆς ἔξωτερηῆς σου ὑπάρξεως μὲ δυὸ λόγια, δὲν εἰμπορῶ νὰ ταιριάξω μαζί σου εἰς τίποτε ἀπὸ δσα σχετίζονται μὲ τὸν ἔξωτερον κόσμον. Ἡ κακή σου διάθεσις μάλιστα, αἱ θρηνολογίαι σου διὰ τάναπό-φευκτα πράγματα, τὸ ζοφερόν σου πρόσωπον, αἱ παραδοξολόγοι γνῶμαι σου, ποὺ τὰς ἔκστομίζεις σὸν χρησμὸνς καὶ δίχως νάνγεσαι τὴν ἐλαχίστην ἀντίδοσην, μὲ βαραίνονταν, εἶναι παράτονοι πρὸς τὴν γολήνην τῆς ίδικῆς μου διαθέσεως καὶ διὰ σὲ τὸν ἴδιον δὲν ἔχουν καμίαν χρησιμότητα. Αἱ δυσάρεστοι συζητήσεις σου, αἱ θρηνωδίαι σου διὰ τὴν μωράιαν τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἐλεεινότητας τῶν ἀνθρώπων μοῦ φέρονταν κακονυχτίσματα καὶ ἄσχημα ὅνειρα».

¹Αργύτερα, δι Σοπενάουερ ἔχωρίσθη δλοένα περισσότερον ἀπὸ τὴν μητέρα του καὶ ἐπόρβα- λεν, ὡς λόγον, διτὶ αὐτὴ δὲν εἶχε σεβασθῆ τὴν μνήμην τοῦ πατρός του, διτὶ εἶχε σπαταλήσει τὴν κοινὴν περιουσίαν μὲ τὰ πολλά της ἔξοδα, καὶ τὸν εἶχεν οὕτω κατατήσει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἔργαζεται διὰ νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὴν συντήρησίν του. Ή τοιαύτη προσπάθεια ἦτο ἐντελῶς ἀπεχθῆται διὰ τὴν ίδιοσυγκρασίαν τους καὶ εἰς αὐτὸ δάκομη, ὑπέκυπτεν εἰς τὸ αἴσθημα ἔκεινο τῆς ψυχικῆς ἄγωνίας, ἥ δποία, κατὰ τὴν ίδιαν του διολο- γίαν, τόσους συνεχῆ ἐπιπόρευς μὲ τὴν τοῦτον.

γιαν, τοσον συγχρ εσυνοδευ με την τρελλαν.
 «Καὶ ἀν τίποτε δὲν μὲ ἀνησυχῇ, βασανίζομαι
 ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι κάτι δι’ ἐμὲ θὰ ὑπάρχῃ τὸ
 πρωτότοπον. *Misera conditio nostra*».

Κατά τὸ 1814 ὁ Σοπενάδουερ φεύγει ἀπὸ τὴν Βαιμάρην διὰ ν^ό ἀποτελειώσῃ τὸ μέγα του σύγχρονα. Ἔχει τὴν πεποίθησιν ὅτι δύναται καὶ χρεωστεῖ νάνος ἔχη, αὐτὸς πρῶτος, τὸν μόνον δρόμον τὸν ἵκανὸν νὰ διηγήσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς αἰσθάνεται ποὺ σκιρτᾷ μέσα του κατί παραπάνω παρὰ ἡ καθαρὰ ἐπιστήμη· ἔχει τὴν συναίσθησιν τοῦ δαιμονίου τρόπον τινά. Ἡδη, ἀπὸ τὰ 1813, είγε γούψει :

«Κάτω ἀπὸ τὸ χέρι μου καὶ περισσότερον ἀκόμη εἰς τὴν σκέψιν μου μέσα, ὁριμάζει μία ἐργασία, μία φιλοσοφία ποὺ θὰ είναι ἡ θήμική δημοῦ καὶ ἡ μεταφυσική, αἱ χωρισμέναι ἔως τώρα τόσον ἀντιλογικά, ὅπως δ ἀνθρώπος εἶχε χωρισθῆ εἰς ψυχήν καὶ εἰς σῶμα. Τὸ ἔογον

μεγαλώνει καὶ λαμβάνει σάρκα βαθύτηδὸν καὶ ἀργὰ σὰν τὸ ἔμβρυον εἰς τὸν μητρικὸν κόλπον: δὲν ἡξεύρω τί πρᾶτον καὶ τί ὑστερον θὰ βγῆ ἀπὸ ἐκεῖ.

· Ἀναγνωρίζω ἔνα μέλος, ἔνα δόγανον, ἔνα
μέρος, τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου. Γράφω χωρὶς
νὰ ἔξεταξώ τί δύναται νὰ προκύψῃ ἀπὸ δσα
γράφω, διότι γνωρίζω δτι ὅλα προέρχονται ἀπὸ
ἔν καὶ τὸ αὐτὸ χῶμα· καὶ οὕτω πραγματοποιεῖ-
ται σύστημα ὠργανωμένον καὶ ζωντανόν.

«Δὲν βλέπω ἐναργῶς τὸ σύνολον τοῦ ἔργου, καθὼς ἡ μητέρα ἀγνοεῖ τὸ ἔμβρυον ποὺ ἀναπτύσσεται μέσα εἰς τὰ σπλάχνα της, ἀλλὰ τὸ αἰσθάνεται ποὺ σκιωτῷ ἐντός της. Τὸ πνεῦμα μου παίρνει τὴν τροφήν του ἀπὸ τὸν κόσμον, διὰ τῆς διανοίας καὶ τῆς σκέψεως ἡ τροφὴ αὐτὴ δίδει σῶμα εἰς τὸ ἔργον μου· καὶ ὅμως δὲν ἡξενόρω διατί αὐτὸν νὰ γίνεται εἰς ἐμὲ καὶ ὅχι εἰς ἄλλα ὅντα ποὺ λαμβάνουν τὴν ίδιαν τροφήν.

« Ὡ τύχῃ! δέσποινα τοῦ κόσμου τούτου τῆς σκέψεως, ἀφες με νὰ ζήσω καὶ νὰ μείνω ησυχὸς μερικὰ χρόνια ἀκόμη, διότι ἀγαπῶ τὸ ἔργον μου ὅπως ή μητέρα τὸ παιδί της. "Οταν τὸ ἔργον μου ὀριμάσῃ καὶ ἔξελθη εἰς τὸ φῶς, κάμε τότε γοῦσιν τοῦ δικαιώματός σου καὶ ζή-

τησ τὸν τόκον τῆς προθεσμίας πού ἔδωκες.
Αλλ' ἄν, εἰς τὸν σιδηροῦν αὐτὸν αἰῶνα, ὑπο-
κύψῳ ἐγὼ πρὸ τῆς ὕδρας ἐκείνης, ω! εἴθε αἱ
αἰδοχαὶ αὐταὶ ποὺ δὲν ἔχουν ώριμάσει, εἴθε αἱ
μειέται αὐταὶ νὰ γείνουν εἰς τὸν κόσμον δεκταὶ¹
ἀκριβῶς διοιαὶ είναι εἰς αὐτὰς θὰ φανῇ ίσως
τὸ πνεῦμα τῆς διμογενείας, τὸ διοιον θὰ δεξῃ
πᾶς πρέπει νὰ διαταχθοῦν καὶ συνενωθοῦν τὰ
μέλη των».

Τὸ χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα τὸ κοινὸν εἰς πάντας τοὺς διατρέχοντας τὰς βαθυίδας ποὺ δῦνηγοῦν εἰς τὴν λυπομανίαν, ἡ ταχεῖα μετάβασις ἀπὸ τὴν βαθεῖαν λύπην εἰς τὴν ὑπερβολικὴν φραδάν, εὐδίσκεται καὶ εἰς τὸν Σοπενάσουερ.

Κατὰ τὰς στιγμάς τῆς ἡρεμαίας σκέψεως, τὸ 1814, ἀφοῦ ενδήκεν διτὶ οἱ ἀνθρώποι εἶναι ψυχιμόσουπα μουσκεμένη στὸ νερὸ μὲ δλίγον ἀρσενικὸν» καὶ διεκήρυξεν διτὶ «εἰς αὐτὸὺς κυριαρχεῖ ἐγώσμός δυμοίος μὲ τὸν συνδέοντα τὸν πνύλον μὲ τὸν ἀφέντην του» — γράφει: «καὶ εἰώφα μὴν ἔξαιρης διόλου τὸν ἑαυτόν σου, ἔξεισασε τοὺς ἔρωτάς σου, τὰς φιλίας σουν θεώρησεν αἱ ἀντικειμενικαὶ σου κρίσεις δὲν εἶναι κατὰ μέρος ὑποκειμενικαί, μολυσμέναι». Καὶ εἰς ἄλλην σελίδα: «Οπως τὸ ὁραιότερον σῶμα περιέχει μούργαν καὶ δυσώδεις ἀτμούς, οὗτοι καὶ δὲ εὐγενέστερος χαρακτήρα παρέχει δείγματα πορνούιας, τὸ μεγαλύτερον πνεῦμα παρουσιάζει

Τὰς ίδιας μεταλλαγὰς συναντῶμεν εἰς δόλον του δὸν βίον: πάτε ώς δημικός, περιφρονητικός ἐπι-

κριτής ίνφωνται είς τὴν ὑπεραλαζόνα οἴησιν πότε κατεβαίνει εἰς τὴν χαμεροπεστέραν τῶν φιλολογικῶν κοινοτοπιῶν ἀλλοτε βυθισμένος εἰς τὸν ἀποθανατισμὸν τῆς φύσεως περιπλανᾶται εἰς τὰ τερπνὰ περίχωρα τῆς Δρέσδης, καὶ ἀλλοτε κυλεται εἰς πεζὰς ἔρωτικὰς περιπετείας, ἀπὸ τὰς δοπίας φύλοι του ἐξέχοντες ὑποχρεώνονται νὰ τὸν ἀποσπάσουν, αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐκπονεῖ τὸ μέγα του σύγγραμμα: «Ο Κόσμος ὡς Θέλησις καὶ Παράστασις, τὸ δοποῖον ἔμελλε νὰ καταπλήσῃ τὸ σύμπαν.» «Ἐδιδεν οὗτο τὸ παράδειγμα μανίας πνευματικοῦ τοκετοῦ, διοίου πρὸς τὸν καταλαμβάνοντα ἔνιοτε τὰς κινοφορούσας γυναικας» — γράφει δ. Κ. φὸν Σέδλιτς εἰς τὴν ἵστρικήν περὶ Σοπενάουερ μελέτην του.

Ο Σοπενάουερ διδηγεῖτο εἰς τὸν Ιούλιον Φρώνεντεδ διτι, καθ' ὃν χρόνον ἐσύνθετε τὸ μέγα ἔργον του, βεβαίως θὰ εἴχε δεῖξει εἰς δόλον του τὸ εἶναι καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς του κατί τὸ παράδοξον, διότι τὸν

Μίαν ήμέραν, ἐνῷ ἐπεριπατοῦσε· μέσα εἰς εἴνα κῆπον τῆς Δρέσδης, ἀφωσιωμένος εἰς τὴν σύντονον παρατήρησιν τῶν φυτῶν, ἀνεκαλύψθη ἀπὸ ἔνα φύλακα μονολογῶν ὑψηλοφώνως καὶ χειρονομῶν. Ἐρωτιθεὶς ποῖος ἦτο: «Ἀν δύνασαι νὰ μὲ πληροφορήσῃς ποῖος εἴμαι, ἀπήντησεν δ. Σοπενάουερ, θὰ σοῦ χρεωστῶ μεγάλην χάριν» — καὶ ἀπειλαρύνθη ἀφῆσας τὸν φύλακα ἔκδαιμιθον καὶ πεπεισμένον διτι εἴχε νὰ κάμη μὲ τρελλόν.

Δὲν πρέπει λοιπὸν διόλον νάποροῦμεν ἄν, μὲ τοιαύτην ψυχικὴν προδιάθεσιν, δ. Σοπενάουερ ἐπίστευεν, ὃς τόσοι προφῆται, διτι ἐκινεῖτο ἀπὸ δαίμονα ἐσωτερικόν, ἀπὸ πνεῦμα ὑπέρτερον.

«Οταν ἡ διάνοια μου ἔφασεν εἰς τὸ ἀπόγαιόν της, ἀν, δι' εὐνοϊῶν περιστάσεων, ἐφέρετο εἰς τὴν ἴσχυροτέραν τῆς ἐντασιν, ἥδυνατο νὰ ἐντερισθῇ τότε οἰονδήποτε ἀντικείμενον: ἐπαιδοποίει τότε ἀποκλήνεις καὶ ἐτικεν εἰρημὸν σκέψεων ἀξίων, καὶ πολὺ μάλιστα, νὰ διατηρηθοῦν»¹.

Κατὰ τὸ 1816 ἔγραφε: «Μοῦ συμβαίνει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διτι συνέβη εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν ἐκ Ναζαρέτ, δταν ἡναγκάσθη νὰ ἐνηνάγη τὸν σπάνιον πάντοτε κοιμωμένους μαθητάς του».

Εἰς τὸ βαθὺ του ἀκόμη γῆρας, ὁμιλοῦσε διὰ τὸ κεφαλαιῶδες ἔργον του «Ο Κόσμος ὡς Θέλησις καὶ Παράστασις», κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἐμπνεύσεως ἡτις τὸ εἶχε γεννήσει, καθ' ὃσον ἀνθρωποποιεῖ δὲν ἥδυνατο νὰ γράψῃ τοιοῦτο βιβλίον παρὰ ἐξ ἐμπνεύσεως. Καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἡλικίαν ἔμενεν ἐκπληκτος διὰ τὸ ἔργον του καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τὸ τέταρτον βιβλίον, ὃς νὰ ἦτο ἔργασία

καμωμένη ἀπὸ ἀνθρωπῶν δλως διαφορετικόν. Ἀριδεῖ εὖτανθαν νὰ ὑπομησωμεν τὸν διπλασιασμὸν τῆς προσωπικότητος, τὸν συγχότατα παρουσιαζόμενον εἰς τοὺς μεγαλοφυεῖς.

Ἄφοῦ ἐνεχείρισε τὸ βιβλίον του εἰς τὸν ἐκδότην του, ἐσπευσε νάπέλθη εἰς Ἰταλίαν, χωρὶς νὰ περιμενῇ καὶ τὴν δημοσίευσίν του, μὲ τὴν ἀλαζόνα πίστιν διτι παρέδωκεν εἰς τὸν κόσμον μίαν ἀποκάλυψιν.

Ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀνεπτύχθη μέσα του τὸ παραλήρημα τῶν μεγαλείων. Αὶ διατάραξεις τὰς δοπίας ὑπέστη τότε τὸ πνεῦμα του ἀπεκαλύφθησαν βραδύτερον. Ἐγραφεν διτι «εἰς τὴν σαγηνευτικὴν Βενετίαν, αἱ μαγικαὶ τοῦ ἔρωτος ἀγκάλαι μὲ ἐκράτησαν πολὺν καιρὸν ἀλυσοδεμένοι, ἔως ὃντον μία ἐσωτερικὴ φωνὴ μὲ ἐπρόσταξεν νάποτινάξω τὰ δεσμὰ καὶ νὰ φέρω ἀλλοῦ τὰ βήματά μου». — «Ἀν ἥδυνάμην μόνον νὰ ἱκανοποιήσω τὸν πόθον του ἔχω νὰ θεωρήσω τὸ γένος τῶν φρύνων καὶ τῶν ἔχιδνῶν ὡς ὅμοιούς μου, θὰ εὑρίσκα παρηγορίαν».

Ἐνῷ ἐταλαντεύετο οὗτο μεταξὺ τῆς φυσικῆς διεγέρσεως καὶ καταπτώσεως, ἔμαθε τὴν πτώχευσιν τοῦ τραπεζικοῦ του οἴκου. Ἐννόητον εἶναι πόσον βαθεῖαν θλῖψιν τοῦ ἐπροξένησεν ἡ εἰδησις αὐτῆς: εὑρίσκετο πλέον εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζῇ διὰ τῆς φιλοσοφίας, αὐτὸς ποὺ εἴχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ ζῇ διὰ τὴν φιλοσοφίαν. — Δύο φρονᾶς ἐδοκίμασε νὰ διδαξῇ ὡς ὑφηγητῆς εἰς τὸ Βερολίνον: ἀλλ' ἡναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὸ σχέδιον αὐτό: ἡ ἐπιτυχία δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν προσδοκίαν του. Αἱ σφοδραὶ κατὰ τῶν συγχρόνων του ἐπιθέσεις τοῦ ἀπεμάρχων τοὺς ἀκροατάς. Αἱ ἐμπαθεῖς του συζητήσεις, ἡ ἐπιμονή του εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίξῃ ἀλλοκότους κρίσεις, ποὺ ἔβγαζεν ὡς χρησμούς, κατέστησαν ἐπισφαλεῖς τὰς προσωπικάς του σχέσεις μὲ τοὺς φίλους του καὶ μὲ δλοὺς τοὺς σοφούς.

Ἡ ἐπιδρομὴ τῆς χολέρας, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1831, ἀπετελείωσε τὴν διατάραξιν του.

Ο Σοπενάουερ ἥδη, τὴν νύκτα ποὺ ἔχωριζε τὸ ἔτος 1830 ἀπὸ τὸ 1831, εἶχεν ἰδῆς ἔνα δηνερον, τὸ δοποῖον ἐθεώρησεν ὡς προφητείαν καὶ κατὰ τὸ δοποῖον ἔμελλε νάποθανη ἐντὸς τοῦ ἀρχομένου ἔτους.

Τὸ δηνερον αὐτοῦ, γράφει εἰς τὰ Διαιρόματά του, συνετέλεσε πολὺ νὰ πεισθῶ νὰ φύγω ἀπὸ τὸ Βερολίνον, ἄμα ἤλθεν ἡ χολέρα κατὰ τὸ 1831. Μόλις ἔφθασα εἰς τὴν Φραγκφούρτην παρὰ τὸν Μοΐνογ, εἶδα καθαρώτατα μίαν ἐμφράνσιν πνευμάτων. Ἡσαν, ὃς φρονῶ, οἱ πρόγονοι μου ἀνήγγειλαν διτι θὰ ἐπιζήσω τῆς μητρός μου, ποὺ ἦτο ζωντανὴ ἀκόμη. Ὁ πατέρας μου, πεθαμένος τότε, ἐκρατοῦσε στὸ χέρι του ἔνα φῶς. — Η παράκρουσις αὐτῆς συνάδευε πραγματικὴν ψυχικὴν πάθησιν, πράγματι δὲ δ. Σοπενάουερ περιέπεσε, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκριβῶς τῆς ζωῆς

του, «εἰς βαθεῖαν θλῖψιν ἔκαμνε μάλιστα ὀλοκλήρους ἐβδομάδας δίχως νὰ διμήτῃ εἰς ψυχὴν ξῶσαν».

Οι ἵστροι ἐφοιβήθησαν σοβαρὰ καὶ τόσον ἐπέμειναν ὃστε τὸν ὑπερχέωσαν νάπλαξη ἀλῆμα καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Μαγγάνη. Μετὰ ἐν καὶ πλέον ἔτος ἐπιστρέψει εἰς τὴν Φραγκφούρτην καὶ ἡ ὅξεια περισσός της φαίνεται διτι παίρνει τέλος. Ἐν τούτοις διετήρησε τὰ ὑπολείμματά της, ὡς τὴν ἰδιόρρυθμον στάσιν του, τὴν συνήθειάν του νὰ χειρονομῇ καὶ νὰ μονολογῇ μεγαλοφώνως εἰς τὸν δρόμον τῆς πόλεως ἢ καὶ εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν τοῦ ξενοδοχείου, τὸ φθονεόδον μίσος του πρὸς τοὺς τὸν «ψευτοφιλοσόφους». Ἐγγελ, Σλαΐερμάχερ καὶ τοὺς τέτοιους τσαχπίνδες, ποὺ ἔλαμπαν σὰν ἀστρα τὸν πτερεόματα τῆς φιλοσοφίας καὶ ἥγον κ' ἐφερον τὴν φιλοσοφικὴν ἀγοράν». — Τοὺς κατηγοροῦσε διτι τὸν ἐστέρησαν ἀπὸ τὰ δρειλόμενα εἰς αὐτὸν ἐγκώμια καὶ τὴν ὑφειλομένην δόξαν, τηρήσαντες, ἐκ προμελέτης, σιγὴν ἐπὶ τοῦ ἔργου του. Αὐτὴ ἦτο ἡ ἔμμονος ἰδέα του, ἡ δοπία, ἔξ ίσου μὲ τὴν ἰδέαν περὶ τοῦ ἰδιοκού του ἀλαζήτου, ἐκοχλιώθη εἰς τὸ πνεῦμα του, μείνασα καὶ διταν ἀκόμη ἐφάνη ἐπανερχόμενος εἰς σχετικῶς κανονικὴν κατάστασιν, χάρις εἰς τὴν φήμην, ἥτις, μετ' ἀναμονὴν τούτων ἔτῶν, ἔστεφεν ἐπὶ τέλους τὸ δηνοματικόν του καὶ νάνακτήση διτι τὸν διαθήκην του.

Ἐπίανε τὴν συζήτησιν διὰ τὸ καθετί, καὶ διὰ τὰ πλέον ἀσήμαντα πράγματα: διὰ τὴν ἔκτακτον δρεῖν του (ἥτο πολὺ φαγᾶς), διὰ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, τὸ δοποῖον τοῦ ἔνέπνεες συσχετισμούς ἐντελῶς παραλόγους, κτλ. Ἐπίστευεν εἰς τὰ τραπέζια ποὺ περιστρέφονται μόνα των, ἦτο πεπεισμένος διτι μὲ τὸν μαγνητισμὸν ἡμπροσθόνταν νὰ στυλωθοῦν τὰ παράλυτα πόδια τοῦ σκύλου του καὶ νάνακτήση διτι τὸν δικόην του. Μίαν νύκτα, ἡ νηπερέτοιά του δηνερεύεται διτι σκουπίζει μουντζούδες ἀπὸ μελάνι τὸ πρωτό τοῦ χρύνεται τὸ μελάνι, καὶ δι μέγας φιλόσοφος ἔξαγει τὸ πόρισμα διτι, «πᾶν τὸ τὸ συμβαῖνον, συμβαίνει καὶ συνάγει διτι τὸν μάναμονήν τούτων ἔτῶν, ἔστεφεν ἐπὶ τέλους τὸ δηνοματικόν του καὶ συνάγει διλόκληρον βαθὺν σύστημα ἀπὸ μίαν λογικὴν πλάνην.

Ἔτος ἡ ἀντίφασις προσωποποιημένη. Προτείνει δις τελικὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς τὴν ἐκμηδενισιν, τὴν νιοβάραν: καὶ δι μῶς προλέγει διὰ τὸν ἐκατόντον του (ὅπερ δηλοῖ διτι τὸ εὔχεται) ἐκατὸ χρόνια ζωῆς! — Κηρύττει τὴν ἐγκράτειαν τῆς σαρκὸς ὡς καθηκον, καὶ παραδίδεται διτι διδηγόμενος διτι τὴν ἀκολασίαν. — Ἀφοῦ τὸσον εἶχεν ὑποφέρει ἀπὸ τὴν ἐναντίον του καταφορὰν τῶν ἀλλων, ὑβρίζει, μὲ ἀδικον παραφοράν, τὸν Μολεσχόττ καὶ τὸν Μπύχνερ, κ' ἐπιχαίρει διταν αἰ κυβερνήσεις τοὺς ἐμποδίζονταν νὰ διδάσκουν ἀπὸ τῆς καθηγητικῆς ἔδρας.

Κατοικει εἰς τὰ πρῶτα πατώματα διὰ νὰ γλυτώνη εὐκολα διπά τὰς πυρκαϊδές, δὲν ἐμπιστεύεται εἰς τὸν κουρέα του, κούβει χρυσὸν εἰς τὸ παλώματα καὶ τὰ συναλλάγματα εἰς τὰ πατώματα. «Οσάκις δὲν ἔχει καμίαν ἀνησυχίαν, τότε, λέγει, τότε πρὸ πάντων ἔχει τὸν μεγαλητέρους φόρους». (Τὸ διδιον ἔλεγε καὶ δ. Ρουσσώ).

Τὸ ξυράφι τὸν φοιβίζει, τὸ ποτήρι ποὺ δὲν εἶναι δικό του ἡμπροσθῇ εἰς τὸ σῶμα του μολυσματικὴν νόσον συντάσσει τὰς συμφεροντολογικὰς σημειώσεις του ἐλληνικά, λατινικά, σανσκριτικά, καὶ τὰς ἐγκαταστέρεις εἰς τὰ βιβλία του, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν περιέργειαν τὴν μὴ δυναμένην νὰ πραγματοποιηθῇ ἀλλ' οὔτε νὰ προβλεφθῇ, ἐνῷ ἂδικον ἀσφαλέστεραι εἰς ἐν ἀπλούν σεντούκι μὲ κλειδί. Νομίζει πάς εἶναι τὸ θῦμα εὐδείας συνωμοσίας ἀπὸ καθηγητάς τῆς φιλοσοφίας, οἱ δοποῖοι ἔκαμαν τάχα συμφωνίαν

¹ «Πάρεργα», II, σ. 38.

εἰς τὴν Γόθαν νὰ τηρήσουν σιγὴν διὰ τὰ ἔργα του καὶ δμως, μὲ περίεργον ἀντίφασιν, φοβεῖται μῆπως κάμουν λόγον δι' αὐτά: «Προτιμῶ νὰ φάγουν τὰ σκουλήκια τὸ κορμί μου, παρὰ νὰ ἴδω τοὺς καθηγητὰς νὰ περιτρώγουν τὴν φιλοσοφίαν μου».

Αμοιδος παντίς στοργικοῦ χαρίσματος, φθάνει μέχρι τοῦ νὰ ὑβρίζῃ τὴν μητέρα του καὶ νὰ ἔξαγῃ ἀπὸ τὸ παράδειγμά της συμπερδόσματα ἐναντίον ὅλων τῶν γυναικῶν ποὺ «ἔχουν παραπολὺ μάκρην μαλλιά καὶ παραπολὺ κοντὲς ἰδέες». Καὶ μὲ τὸ ἀνάθεμα αὐτό, ἀποκρούει τὴν μονογαμίαν καὶ ὑπερυψώνει τὴν τετραγαμίαν, εἰς τὴν δοπίαν ἔνα καὶ μόνον βλέπει ἐλάττωμα: διτ... σύρει ἔξοπισω της τέσσερες πεθερές.

Η αὐτὴ ἔλλειψις τῆς στοργικῆς ἰδιότητος τὸν κάμνει νὰ περιφρονῇ τὴν φιλοπατρίαν, «πάθος τῶν ἀνοήτων καὶ ἀνοητότατον τῶν παθῶν», — καὶ φατριάζει ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν κατὰ τοῦ ἐπαναστατημένου λαοῦ, καταλείπει δὲ εἰς τούτους καὶ εἰς τὸν σκύλον του... τὴν κληρονομίαν του!!

Ἐν μόνον τὸν ἀπασχολεῖ, πάντοτε: τὸ ἔγω του καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ ἔγω, τὸ δημιουργὸν νέου συστήματος ὅχι: εἰς ἐκατοντάδα ἐπιστολῶν του δημιλεῖ, μὲ ἀλλόκοτον αὐταρέσκειαν, διὰ τὴν φωτογραφίαν του, διὰ τὸ ἐλαιογραφημένον πορτραΐτο του, καὶ δι' ἐν πρόσωπον ποὺ «τὸ ἥγρόσας διὰ νὰ τὸ βάλῃ εἰς ἐν εἴδος παρεκκλησίου, ὃς εἰκόνα ἀγίου!!».

Κανεὶς, ἀλλωστε, δὲν ἔχει, δσον δ Σοπενάουερ, ἀναφανδὸν ὑποστηρίζει τὸ θέμα τῆς συγγενείας τῆς μεγαλοφυΐας μὲ τὴν τρέλλαν. «Οἱ μεγαλοφυῖες, γράφει, δὲν εἶναι μόνον δυσάρεστοι εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενεῖς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἡθικῆς ἐννοίας καὶ κακοί». Λέγει δὲ ἀλλοῦ: «Οἱ τοιοῦτοι ἀνθρώποι δὲν δύνανται νὰ ἔχουν παρὰ δλίγους φίλους εἰς τὰ ὑψηλὰς κορυφὰς βασιλεύει ἡ μόνωσις. — Η μεγαλοφυΐα γειτονεύει μᾶλλον μὲ τὴν τρέλλαν παρὰ μὲ τὴν μετρίαν διάνοιαν. — Η ζωὴ τῶν μεγαλοφυῶν μᾶς δεικνύει ὅτι συχνὰ εἶναι σὰν τρελλοὶ περιελθόντες εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀδιακόπου διαταράξεως».

[Μετάφρασις Π.]

ΚΑΙΣΑΡ ΛΟΜΠΡΟΖΟ

ΑΜΑΖΟΝΑ

“Ωρα καλή,
Πολεμιστὴ Διαβάτη,
Ποὺ ἀνίκητον σὲ σύντυχα
Στὸ φιδωτὸ τὸ μονοπάτι.

“Ελα νὰ δῆς,
Ποὺ ἡ Λήθη καὶ δ Καιρὸς
Ἐστῆσαν πόλεμο
Σὲ μέ, τὴν ξωτικὴ Ἀμαζόνα,
Ποὺ κυματίζει ἡ κόμη μου
Στὴν ἄγρια θύελλα τοῦ χειμῶνα.

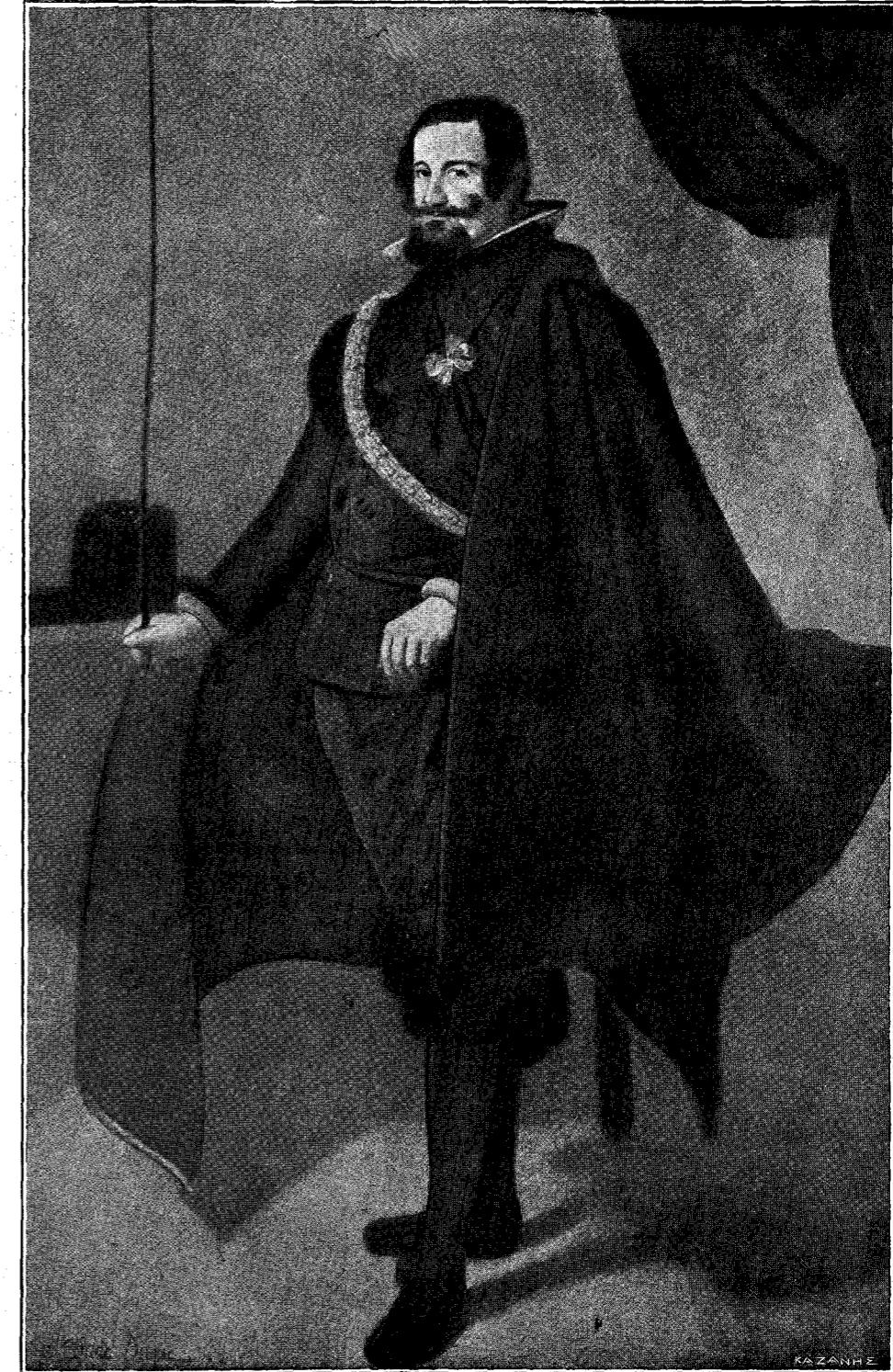
“Ωρα καλή,
Πολεμιστὴ Διαβάτη,
Ποὺ ἀνίκητον σὲ σύντυχα
Στὸ φιδωτὸ τὸ μονοπάτι.

“Ελα νὰ σὲ στολίσω μὲ τὰ λούλουνδα,
Ποὺ ἀνάστησε τὸ εὐλογητό μου χέρι,
Καὶ στὸ πλατύ σου μέτωπο νὰ βάλω
Τὸ μυστικό μου ἀστέρι, [σου]
Κι' ἔτσι σῆρε νὰ πῆς

— “Ωρα καλή—
Στὴ Λήθη καὶ στὸν Πόλεμο,
Εἶναι μακριά μου οἱ κάμποι,
Ποὺ τὸ ἀσφοδίλι ἀνθεῖ
Κυματωμένο, γαῦρο
Καὶ πῶς ἡ δψι μου
Ἀκόμα δὲν ἐλούστηκε
Στὸν Ποταμὸ τὸ σιωπηλό, τὸ μαῦρο,
Καὶ σῆρε πίσω...

“Ωρα καλή,
Εἰρηνικὲ Διαβάτη,
Ποὺ νικητὴν σὲ σύντυχα
Στὸ ξωτικό μου μονοπάτι,

Ποὺ ἡ Λήθη καὶ δ Καιρὸς
Νὰ μὲ νικήσουν θέλησαν
Ἐμὲ τὴν Ἀμαζόνα,
Ποὺ κυματίζει ἡ κόμη μου
Στὴν ἄγρια θύελλα τοῦ χειμῶνα.

KAZANHE

Ο ΚΟΜΗΣ ΟΛΙΒΑΡΕΘ

ΥΠΟ ΒΕΛΑΣΚΕΩ

ΑΙΜΥΛΙΑ ΚΟΥΡΤΕΛΗ

ΛΟΥΛΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ*

Εις τὸν Ἐλευθ. Ρίσον

Εἰς τὸ Αἴγατον πέλαγος ἀπὸ τὴν Μῆλο γραμμὴ πουνέντε...

Ἡ «Βασιλική», τὸ τρεχαντῆρι τοῦ καπετάν Μικέ θαρρεῖς δὲν ἔσχιζε τὰ κύματα, ἀλλ᾽ ἐπλανῆτο ἐπάνω τῶν.... Συννεφιὰ ἢ τὸν οὐρανό, ἀεράκι εἰς τὸν αἰθέρα, ὅλιγο ἀλλὰ διαρκές, κάπως ψυχρὸς ἀλλὰ ζωγόνον.

Σάν ὅνειρο μισοκλεισμένα τὰ μάτια μου ὁ ναύτης, τὸ ναυτόπαιδο ἀμύλητος ἃ τὴν κουπαστή, ὁ καπετάνιος ναρκωμένος ἃ τὸ τιμόνι.... Καὶ ὅμως κάποιος μοῦ μιλεῖ, μιλήματα γοητευτικά, ὅπο τὴν εὐεργετικὴν συννεφιά, μέσα ἃ τὴν γαλανὴ δύπασία ποὺ μὲ περιβάλλει εὐφρόσυνα, μέσα ἃ εἰς κάποια προσδοκία ποὺ μοῦ γεμίζει τὸ στῆθος καὶ μὲ κάνει νὰ βγάζω βαθειές ἐκπνοές.

Τὸ βραδυπόρον κακοὶ θαρρεῖς μᾶς φέρει πρὸς τέλεσιν μυστηρίων, οὔτε τριγμὸς ξύλου, οὔτε σχοινιοῦ ἀνατριχιαστικοῦ σύρσιμο, οὔτε πλαδαρὸς κτύπημα τοῦ πανιοῦ, ὅταν τὸ διπλώνει ἀκατάστατος ὁ καϊρος, οὔτε σπιλιάδες ἐνεδρεύουν τριγύρω μας, οὔτε τὸ μελέται ἐπιβουλεύεται τὴν γαλήνην.... Ἡμερα καὶ ἀργά διλισθαίνομεν, ἀμύλητοι....

Καὶ ὅμως κάποιος μοῦ μιλεῖ.... Τὸ ἀεράκι τάχα ποὺ μοιάζει κόρης γλυκεῖς ωπίδι; ἢ τὸ δαντελωτὸ κῦμα ποὺ θαρρεῖς θὰ πλαισιώσῃ ἀβρὰ στήθη; ἢ μία ἀπὸ τὴς φωνὲς τῆς ψυχῆς μου ποὺ ἔχει τὸν ἄπλο καὶ μονότονο οὐρμὸ τοῦ αὐλοῦ;

Κατί λόγια σὰν τονισμένα εἶναι αὐτὰ ποὺ πλήττουν τὴν αἰσθησίν μου, μιλήματα σὰν τοαγοῦδι μισοσβήσιμένο, βγαλμένο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, ἢ τὰ δυσδιάκριτα τοῦ αἰθέρος, ἢ τὰ μιγχια τῆς ψυχῆς.... μιλήματα ὅμως ποὺ λένε γιὰ τὴν γαλανὴ θάλασσα, ἢ δοπία μοῦ ἐφανερώνετο ὡς αἰθέριον καὶ ὅνειρωδες βασιλειον, μέσα εἰς τὸ ὅποιον διὰ νὰ πλανηθῶ μοῦ ἔχοργετο ὁ πλέον ίδανικὸς πιλότος....

Νά χης τὸν πόδο σου πιλότο
καὶ ἔτοι γλυκὰ νὰ ταξιδεύῃς
ξένους καὶ γράωμους γιαλούς,
νὰ πνέης τοῦ κύματος τὸ χρῶτο
καὶ ἀπὸ τὰ ηγιαὶ φιλιὰ νὰ κλέψῃς
καὶ κάρβους νὰ περνᾶς τρελλούς....
Νά χαιρετᾶς θαλασσοπούλια,
ψαρόβαρκες ἢ τὸ πυροφάνι,
μὲ τὸν Μαΐστρο νὰ μιλᾶς,
καὶ σὰν φανῆ μὲ γλύκα ἢ Πούλια,
ἢ τὸ ἀγαπητὸ μικρὸ λιμάνι
πόθου τραγούνδια νὰ σκορπᾶς.

* Απὸ τὸ ἔργον «Ταξίδια ἃ τὸν Μοριᾶ».

Πάμε γιὰ τὸν κόλπο τῆς Ἐπιδαύρου Λιμῆς ἀριστερά του πυργώνεται ὁ Βράχος τῆς Μονεμβασίας.

Εἰς τὸ δειλινὸν ἔχυθηκε θλῖψις ποὺ στενοχωρεῖ, τὰ σύννεφα ἔξεσπασαν ἃ σὲ βροχὴ μὲ χόνδρες σταλαγματιές, ὁ δὲ ἀνεμος ὁ ὄποιος ἐνόμιζες ὅτι παρεφύλαττε πίσω ἀπὸ τὸν βράχον μᾶς ἐπιτίθεται ἔξαφνα καὶ μᾶς ἀλλάζει δρόμον. Ἡ τρικυμία, ὡσὰν θηρίον ποὺ ξυπνᾷ, σηκώνει τὸ κεφάλι. Πρέπει νὰ κάνωμε βόλτες πολλές, ἔως ὅτου ἀράξουμε εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐπιδαύρου Λιμηράν, ἢ ὅποια σήμερον κακῶς λέγεται ὑπὸ τοῦ κόσμου παλαιὰ Μονεμβασία.

Ἡ Βασιλική, τὸ ξαφνισμένο τρεχαντῆρι μας, καὶ ἡ θαλασσινὴ τέχνη τοῦ καπετάνιου τῆς ἀγωνίζονται νὰ κάμψουν τὸν βράχον τῆς Μονεμβασίας.... τὸν βράχον τὸν ἀπότομον καὶ ἀγριον, μὲ τὰς τραχείας καθέτους γραμμάς του, μὲ τὴς τετραγωνισμένες πλάτες του, τὸν βράχον τὸν ἴσχυρόν, τὸν καταφρακτὸν, ὁ ὄποιος προβαίνει ἀμείλικτος πρὸς τὸ πέλαγος, σᾶν στοιχεὶο θαλασσογένεντο, ὁ ὄποιος μένει πάντα, χωρὶς νὰ κλονισθῇ ποτέ, ἐκτεθειμένος εἰς τὴν μανίαν τοῦ Μυρτώου πελάγους καὶ εἰς τὰ ραπίσματα τοῦ ἀνατροπέως Βορρᾶ, καὶ ίδιως εἰς τὰ τολμήματα τοῦ Σορόκου, ποὺ θρασὺς μαστιγώνει τὰ κύματα διὰ νὰ ἱππεύσουν ἀφρισμένα τὰ τείχη τῆς πολίχνης του.

Εἰς τὸ ἀνατολικὸ πλευρὸ τοῦ βράχου αὐτοῦ συσπειρώνεται ἡ πολίχνη, ὡσὰν νὰ ζητῇ νὰ συγκρατηθῇ ἐπάνω του, φοβισμένη μήπως παρασυρθῇ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα, μήπως ἀρπαγῇ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομάς, καὶ θαρρεῖς πῶς αἰσθάνεται τὴν ἀγωνίαν τῆς παλαιᾶς Ἀνδρομέδας, ἢ δοπία προσηλωμένη εἰς τὸν βράχον, ἔβλεπε μὲ τρόμον τὸν πόντον, δύοθεν ὁ ἀνεδύετο τὸ τέρας.

Καὶ τείχη πελώρια καὶ προμαχῶνες ἔχουν προταχθῆ διὰ νὰ σώζουν τὴν πολίχνην, εἰς τὴν δοπίαν μόλις ἀπὸ μικρὲς πόρτες ἐμβαίνεις, τὴν ἐρημικὴν καὶ ἐγκαταλειμμένην πολίχνην, ποὺ πότε τὴν παρομοιάζεις μὲ κλεισμένην πυργοδέσποιναν, πότε μὲ τὴν βασιλοπούλαν τὸν παρακυθιοῦ ποὺ ἦτο θαμένη ὥς τὸν λαιμὸν ζωντανῆ.

Δὲν εἶχε λόγον ὑπάρξεως ἡ πολίχνη ἀνεν τοῦ σωτῆρος τῆς βράχου. Ἀποτελοῦν μάζι ἔνα κάστρο δυνατό, τὸ Λουλοῦδι τῆς Μονεμβασίας, ποὺ ἦτο ἀλλοτε τὸ ἐλληνικότερο κάστρο τῆς Πελοποννήσου. Ἡδη ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἴστορικοῦ παρελθόντος μᾶς θερμαίνει τὸ αἷμα καὶ ζωγονεῖ τὴν φαντασίαν.... Καὶ φαντάζεσαι κάποιον Βενετσάνον ἐκεῖ ἐπάνω νὰ περιπλῆ παρὰ τὸ τηλεβόλον, κάποιον Φράγκον ἵπποτην νὰ κιθαρίζῃ, ἀφ' οὗ ἔπιε ποτήρια Μαλβαζίας,

τοῦ ἐπιχωρίου ἀνθοσμίου. Φαντάζεσαι κάποιον Τοῦρκον νὰ καπνίζῃ ξαπλωμένος εἰς τὰ τείχη, κάποιαν ἔλληνοπούλαν νὰ προσεύχεται πρὸ τῆς παλαιᾶς εἰκόνος τοῦ Ἐλκομένου Χριστοῦ, ἢ νὰ θυμιαίζῃ τὴν Παναγίαν τὴν Χρυσαφίτισσαν, κάποιον Παλαιολόγον νὰ ὀνειρεύεται ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος του....

Ἄλλ᾽ ἔξαφνα τὸ φάσμα τοῦ χρόνου μᾶς παραλύει τὴν ἀνάμνησιν. Τὰ ἔρεπτα τῆς σήμερον ὕστερα ἀπὸ τὴν ἴσχυν, ἢ ἐργημία ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀκμὴν καὶ τὸ πολυάνθρωπον. Αὐτὰ προσέθεσεν ὁ χρόνος εἰς τὸν ἄγριον καὶ ἀξενον βράχον, ἀπὸ τὸν ὄποιον ἥδη ἀπομακρυνόμεθα.

Μίαν ὄραν μαρού, εἰς Παλαιὰ Μονεμβασίαν, μελαγχολικοὶ ἀράζομεν, καὶ μόνο τὸ ναυτόπαιδο εὑθύνμο, διότι ἐτελείωσε τὸ ταξίδι μας, τραγουδεῖν.

Λουλοῦδι τῆς Μονεμβασίας
καὶ κάστρο τῆς Ἀθήνας
καὶ Παλαιῷδι τὸ Αναπλιοῦ
ἀνοίξτε νά μπω μέσα....

Μὲ τὸ ξημέρωμα βαδίζομεν πρὸς τὴν Μονεμβασίαν διὰ ξηρᾶς. Ἀκολουθοῦμεν τὸν ἀμμώδη αλιγιαλὸν τοῦ κόλπου.

Ο βράχος τῆς Μονεμβασίας, ὁ ὄποιος περιέχει πλειστα πυριγενῆ πετρώματα καὶ φαίνεται ὅτι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐτινάχθη ἀπὸ καμίαν ἔκρηξιν ἡφαιστείου, ἐκ τοῦ μερούς μᾶς ἔχει δψιν τεραστίους καπέλους, κάστας γίγαντος, ἢ καβουκιοῦ χελώνης ἐνθυμιαζούσης τὰ ταξίδια τοῦ Σεβάχη θαλασσινοῦ.

Τὰ μέρη γύρω μας ὑπερβολικῶς πετρώδη. Δεξιά μας τὸ Σαμαράκι, ἀνάβασις πρὸς τὰ βουνά, εἰς τὰ δοπία συνηθροίσθησαν τὸ 21 οἱ πολιορκηταὶ τῆς Μονεμβασίας Ἑλληνες. Ἀπὸ τὸ Σαμαράκι ἡ θέα τοῦ Βράχου παρέχει κάτι τι τὸ ἔξαιρετικόν. Ενδίσκεσαι πρὸ τοῦ Γιβλαρτάρο τῆς Πελοποννήσου. Η καταπληκτικὴ ὁμοιότης του μὲ τὸ Γιβλαρτάρ ἔκαμε τοὺς ξένους νὰ τὸ δύνομασσον ἔτσι.

Διὰ στερεᾶς νεωτέρας γεφύρας συνδέεται μόνον ἡ ξηρὰ μετὰ τοῦ βράχου ἐκ τῆς Μόνης - Εμβασίας αὐτῆς ἐπλήθη ἡ Μονεμβασία. Δυστυχῶς κατ' ἀνάγκην ὁ πρὸ τῆς γεφύρας πύργος ἐκορμίσθη.

Μετὰ εἴκοσι λεπτὰ εἰσέρχεσαι εἰς τὴν πολίχνην διὰ σκοτεινῆς πύλης. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις εἶναι χειρίστηρος οὐρανούς εἰς τὰ κλεισθῆς εἰς τὸν πόντον, πότε μὲ τὴν βασιλοπούλαν τὸν παρακυθιοῦ ποὺ ἦτο θαμένη ὥς τὸν λαιμὸν ζωντανῆ. Διέτασσε τοὺς πόντους τῆς πολίχνης τοῦ Βράχου, πότε μὲ τὴν φαντασίαν.... Καὶ φαντάζεσαι κάποιον Βενετσάνον ἐκεῖ ἐπάνω νὰ περιπλῆ παρὰ τὸ τηλεβόλον, κάποιον Φράγκον ἵπποτην νὰ κιθαρίζῃ, ἀφ' οὗ ἔπιε ποτήρια Μαλβαζίας,

τρεῖς βυζαντινὲς ἐκκλησίες καὶ ἀρκετὰ ἐκκλησίδια ἐντειχισμένα εἰς τὰ πλευρὰ τῶν οἰκιῶν, καὶ τέλος καμία σφραῖρα κανονιοῦ μέσα εἰς ἐρείπιον — αὐτὰ ίδια κανεῖς ἀποβιβαζόμενος εἰς Μονεμβασίαν, ητίς μόλις ἀριθμεῖ ἥδη περὶ τὰς 550 ψυχάς.

Διὰ δρόμου ἀνηφορικοῦ εἰς διάλιγα λεπτὰ ἀναβαίνεις εἰς τὸν Βράχον, τὸν Γουλᾶν κοινῶς, καὶ ἀνοίγεις μὲ τὸ κοντόχονδρο κλειδὸν τὴν πόρταν τοῦ δυνατοῦ κάστρου. Δὲν συγκρίνεται ἡ ἀναβασίς αὐτῆς μὲ τὴν ποτιαστικὴν τοῦ Παλαμηδίου ἐδῶ καὶ ἔφιππος μπορεῖς ν ἀναβῆς.

Πέλαγος ἐφειπίων, κάτι στενόμακρα οἰκοδομήματα ξέσκεπτα, τῶν δοπίων κρέμονται οἱ τοιχοί, σωρεῖαι πετρῶν, ποὺ καλύπτονται ἀπὸ ἄγρια χαμόγλαδα, εἰς τὰ δοπία φωλιάζουν πέρδικες, ἐδῶ καὶ σκιά μακρύτατη συμπληρωτικὰ καὶ πυροβολεῖα...

— Ἐδῶ, μοῦ λέγει ὁ δόηγός μου, ἦτο τὸ Φρουροφρεῖον, ὅταν ἔμενεν ἐπάνω δύλος τῶν Απομάχων. Ἐδῶ εἰς τὸ χειλος, διὰ νὰ βλέπουν τὴν θάλασσαν, κατοικοῦσαν οἱ Ἀγάδες, ποὺ ήξενοραν νὰ ζῶνται οἱ Χριστιανοὶ κατοικοῦσαν κάτω, σὰν δαγιάδες ποὺ ἥσαν.

Καὶ πράγματι δοπίον πανόραμα ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω! δοπία ἀνακούφισις ψυχῆς ποὺ ἔντρυφη διὰ τῶν ὄφραλμῶν βυθισμένη εἰς τὸ ἀπειρον πέλαγος μέχρι τῆς Κορήτης καὶ τῆς Μήλου, τῶν δοπίων διακρίνεις τὰς σκιάς, ὅταν εἶναι καθαρός δ ὁρίζων!

Ολαι αἱ ἀποχρώσεις τοῦ κυανοῦ ἐμπρός σου καὶ εἰς τὸν οὐρανόν διογυράσσουν καὶ καλλιτεχνικὰ κορυφογραμμαὶ ὁρέων, τὰ δοπία καταλήγουν εἰς τὸν γηραιόν Κάβο-Μαλιάν. Θεία ἐντρύφησις τὸ σύνολον ποὺ ἀποτελοῦν αἱ ἥδοναι τοῦ ψυχούς, τοῦ ἀνοικοῦ δρίζοντος, τοῦ καθαροῦ ἀρέος, τοῦ αἰσθητικῶς ὀρατού εἰς τὸν θαρρατικὸν της Μονεμβασίας, νὰ μείνωσι διότι οἱ Τοῦρκοι θὰ παραδοθῶσιν.

Ἔτε διὰ τὸν εὐχάριστον βίον, τὸν δοπίον ἐπέργων οἱ Τοῦρκοι ἔκει, εἴτε διότι ἥσαν ἀσφαλεῖς καὶ ἀπρόσβλητοι καὶ ἔζων ἐν δύμονισι μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἐκάλεσαν τὸ κάστρο τοῦτο κολακευτικῶς Μενεξέ-Καλεσί. Καὶ τὸ κοσμητικὸν τοῦτο δόνημα διασώζεται εἰς τὸ τραγούδι τῆς Μονεμβασίας.

βλέπουν καὶ εἰς τὸ ἀπλοῦν
βῆμα. Οὐδεγίλιος λέγει
διὰ τὴν Ἀφροδίτην:

«Ἀπὸ τὸ βάθισμά της
ἔφανη ὅτι ἡτού θεά».

Εἰς τὸν αἰῶνα δύμως τοῦ
τοῦ λεγομένου πολιτι-
σμοῦ διφείλουν δλων αἱ
γνῶμαι νὰ συμπέσουν εἰς
τὸ ὅτι:

«Ἡ γυναικα ποὺ ἀρέσει
εἶναι πρὸ παντὸς ἡ κομψή».

Μὲ ἄλλους λόγους, εἰς τὸν
αἰῶνα αὐτὸν τοῦ ψεύδους
καὶ τῆς σπανίας καλλονῆς,
ἡ γυναικα ἀσυνειδήτως ἐν-
νόησεν ὅτι ἡ ἀσφαλεστέρα
εξυπηρέτησις τῶν ἐνστί-
κτων ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς
μεσολαβήσεως τῆς ραπτρίας
καὶ τῆς τέχνης ἐν γένει.

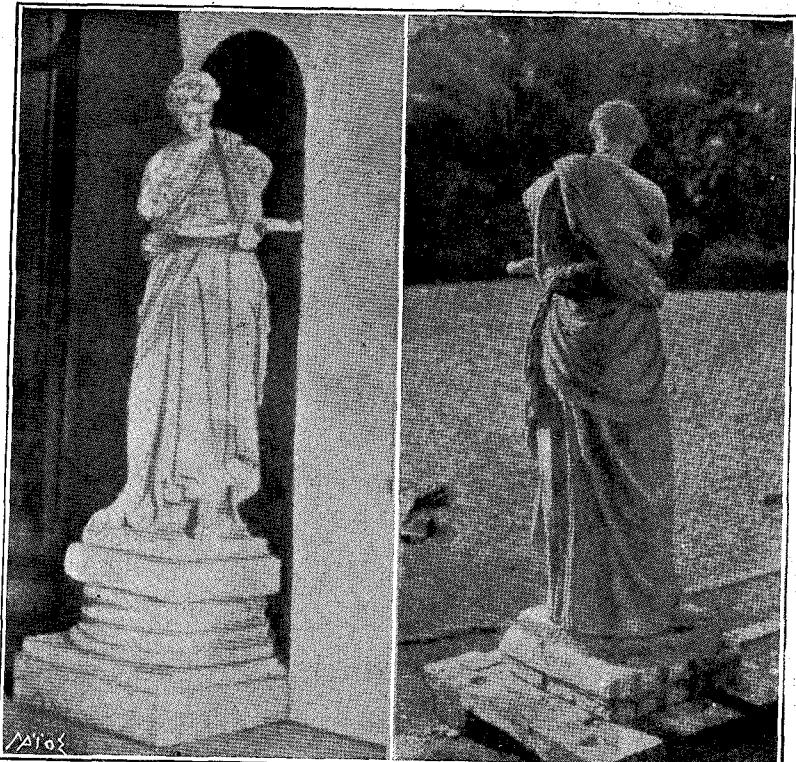
Δὲν πρόκειται μόνον νὰ
ἀναδειχθοῦν τὰ ὑπάρχοντα
θέλγητρα. Πρόκειται νὰ
δημιουργηθοῦν τοιαῦτα
ψευδῆ. Πρόκειται ν' ἀπο-
κρυφθοῦν ἔλαττώματα νὰ
συμπληρωθοῦν ἔλλειψεις.

Πρόκειται περὶ ἐφευρέσεων αἱ ὅποιαι ἀπο-

βλέπουν πρὸς ἐπιτυχίαν ἐντυπώσεως ἀπατηλῆς.
Πρόκειται ἀκόμη νὰ διαψευσθῇ αὐτὴ ἡ φύσις,
νὰ ἐπουλωθῶσιν αἱ πληγαί, τὰς ὅποιας ὁ χρόνος
μὲ τὴν συνήθη τὸν σκληρότητα καταφέρει.

Πρόκειται ἐν τέλει περὶ τὸν τερατώδους γεγο-
νότος ὅτι διὰ τῆς τέχνης τοιοῦνται αἱ γνωσταὶ¹
καμπύλαι τοῦ σώματος. Ο ταῦρος πρέπει νὰ
ἐρεθισθῇ μέχρι μανίας διαρρομάχος μεταχειρί-
ζεται τὸ κόκκινο ἐκεῖνο ὑφασμα.

Ἡδη διαθέτεις ἔννοει διατί διηθόδεσμος, δ
μέγας αὐτὸς ἀπατεών, δ ὅποιος δύναται νὰ
θεωρηθῇ ὡς δ ἀκρογωνιαῖος λίθος τοῦ οἰκοδο-
μῆματος, ὅποιον εἶναι ἡ ἐνδυμασία μιᾶς κομψῆς
γυναικός, ἀνθίσταται ἀκόμη κατὰ τῶν ἀναθε-
μάτων τῶν φιλοσόφων καὶ ἡθικολόγων, κατὰ
τῶν συμβουλῶν καὶ κορανγῶν ἰστρῶν καὶ ὑγιε-
νολόγων. Διὰ τὴν κομψήν γυναικα δὲν ὑπάρ-
χει ξῆτημα ὑγιεινῆς ἡ ἡθικῆς. Εν μόνον τὴν
ἐνδιαφέρει: ν' ἀρέσῃ, ν' ἀρέσῃ πολὺ καὶ
ἐπὶ πολὺ.

Η ΚΟΡΗ ΤΟΥ ΑΝΤΣΙΟ — Βλέπε σχετικὸν ἀρθρὸν εἰς τὸ «Δεκαπενθήμερον»

Μόνον δ ἐραστὴς καὶ δ σύνυγος εἰμποροῦν
νὰ πατάξουν τὸν ἀλιτήριον ψευτήν. Καὶ ὅταν
αὐτὸι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ θέλουν νὰ τὸ κάμουν,
δὲν ἔχομεν νὰ περιμένωμεν ἀπὸ κανένα.

Αγγλικὸς νόμος ἐπὶ Καρόλου τοῦ Β': ἔλεγε:
«Κάθε γυναικα, ἡ ὅποια ἥθελε ἀπατήσει τινὰ
καὶ τὸν λάβει ὡς σύνυγον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ
στηθοδέσμου, θὰ δικάζεται σύμφωνα μὲ τοὺς
νόμους περὶ μαγγανειῶν καὶ δ γάμος θὰ θεω-
ρεῖται ἀκυρός».

Ιδετε τὸν ἐγωϊσμὸν τῶν ἀνδρῶν!

Ο νόμος ἔπρεπε μᾶλλον νὰ εἴνε:
«Ἐάν τις ἡλίθιος ἥθελε ἀπατηθῆ μὲ τὴν
βοήθειαν τοῦ στηθοδέσμου καὶ ἥθελε λάβει ὡς
σύνυγον κακοσχηματισμένην γυναικα, δ γάμος
του θεωρεῖται ἔγκυρος καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἀπο-
τελεῖ τὴν ποινήν του».

Καὶ, ἀν δ πρῶτος νόμος ἀπέτυχε, ἵσως δ
δεύτερος θὰ ἥτο ἀποτελεσματικὸν φάρμακον
κατὰ τοῦ στηθοδέσμου . . . τουλάχιστον ἐπὶ²
Καρόλου τοῦ Β'.

ANNA KATSIKRA-MELA
Ιατρὸς

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΜΟΥ

[Η. ζωὴ τοῦ μεγάλου ἀμερικανοῦ οὐμοριστοῦ Μάρκου Τουαίν, τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχαρισεν εἰς δλον τὸν κόσμον τὴν ἡδονὴν τὸν ἔξυπνον γέλωτος, εἰνε μία συνέχεια τραγουδῶν, αἱ δποιαὶ θάτι εἶχαν καταβάλη κάθε ἄλλον, ἔχοντα τὸν συνηθισμένον γοῦν καὶ τὸ συνηθισμένον ψυχικὸν σθένος. Ή ἀλήθεια εἰνε, δτι δσοὶ ἐγγάρισσον ἔχει τὸν πλησιόν τὸν Σαμουήλ Κλέμενς, τὸν δποιον δ κόσμος δλος γνωρίζει μὲ τὸ δνοια Μάρκου Τουαίν, δμολογοῦν δτι ἐπέρασσον ἀπὸ περιόδους μεγάλης ἀπατισιδίας, πικρίας καὶ ἀπογοητεύσεως, μέσα τοῦ ὅμως ἔκρυπτε μίαν ἀκατάβλητην ψυχικὴν δύναμιν, ἡ οποία πάντοτε ἐθριάμβευεν εἰς τὸ τέλος, ἐνικοῦσεν δλας τὰς θλιψεις, καὶ τῷρα ἀκόμη ἐξακολουθεῖ νὰ σκορπίζῃ τὴν χαράν καὶ τὴν φαιδρότητα εἰς τὸν κόσμον ὅλον.]

Καὶ ὅμως μέσα εἰς τὸ δροσερὸν τοῦ γέλιο, εἰς τὴν καλοκάγαθον εἰρωνείαν, εἰς τὴν ἀπαράμιλλον ἔξυπνάδα τῆς φράσεώς του, ὅποιοε κανεὶς πολὺ συχνά νὰ εἴη τὰ ἱγη τοῦ πόνου, ὁ δποιος ἔχει πληγώση τόσον βαθεῖα τὴν ἐνίσθητη καρδιὰ τοῦ ἀμερικανοῦ συγγραφέως. Μέσα εἰς τὴν αὐτοβιογραφίαν του διαγράφεται θαυμάσια ὁ χαρακτήριο τοῦ Μάρκου Τουαίν. Κατ' ἀρχὰς τὴν προώριζε νὰ ἐκδοθῇ μετὰ τὸν θάνατόν του, κατόπιν ὅμως ἐπεισθῇ εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν θαυμαστῶν τοὺς νὰ δώσῃ εἰς τὸ κοινὸν δσα μερή δὲν θίγουν πρόσωπα ζωντα ἀκόμη, ἡ ὄπωδεση διεύπορουν νὰ πειράξουν κανένα.

Διὰ τὸν ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναϊών» παραδέτομεν μερικαὶ σελίδας γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅπου θὰ ἐκπιμήσουν τὴν λεπτότητα τοῦ πνεύματος, τὴν ἀλλότητα τοῦ ὑφους, καθὼς καὶ τὸ βάθος καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Μάρκου Τουαίν.

Επιδυμαὶ ἡ αὐτοβιογραφία μου αὐτὴ νὰ γίνη
τὸ πρότυπον δλων τῶν αὐτοβιογραφιῶν που
θὰ γραφοῦν εἰς τὸ μέλλον, δταν, μετὰ τὸν θά-
νατόν μου, δημοσιευθῆ, καὶ ἐπιδυμῶν ἀκόμη
νὰ διαβάσεται καὶ νὰ θαυμάζεται ἐπὶ πολλοὺς
αἰῶνας διὰ τὴν μέθοδον καὶ τὴν μορφήν της,
— μέθοδον καὶ μορφὴν διὰ τῶν δποιών φέρονται
διαρκῶς εἰς ἀντιπαράστασιν τὸ παρελθόν
καὶ τὸ παρόν, κρατῶντας τοιουτοτρόπως διαρ-
κῶς ἀναμμένον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου

με τὰς ἀντιδέσμεις ποὺ παρουσιάζουν, δπως ἡ
ἐπαφὴ τοῦ χάλυβος μὲ τὸν πυρόλιθον γεννᾷ
τὴν σπίθαν. Έκτὸς τούτου δὲν ἔκλεγον διὰ τὴν
αὐτοβιογραφίαν μου τὰ ἐπιδεικτικὰ ἐπεισόδια
τῆς ζωῆς μου, ἀλλὰ κυρίως ἀναφέρω τὰς συνή-
θεις περιστάσεις, αἱ δποιαὶ δλαι μαζί, ἀποτελοῦν
τὴν ζωὴν καθέ μεντρωπίνου πλάσματος, διότι
με αὐτὰς δ καθεῖς εἶναι οἰκεῖος καὶ τοῦ φαίνεται,

δτι βλέπεται μέσα εἰς αὐτὰς καθορεπτισμένην τὴν
ἰδικήν τον ζωὴν, καὶ δτι διαβάζει τὴν ιδικήν
του αὐτοβιογραφίαν. Ο συνήθης τυπικὸς αὐτο-
βιογράφος ψάχνει μέσα εἰς τὴν ζωὴν του νὰ
ἀνακαλύψῃ τὰς περιστάσεις κατὰ τὰς δποιαὶ
ἡλιθεν εἰς συνάφειαν μὲ πρόσωπα ἐπιφανῆ, ἐνῷ
ἡ ἐπικοινωνία του μὲ τοὺς ἀφανεῖς εἶχε διατάσσει
τὸ ίδιον ἐνδιαφέρον, καὶ δτὰ εἶχεν ἐπίσης τὸ
ίδιον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἀναγνώστην.

Ο Χάσουελς ἦτο ἐδῶ προγνότες, καὶ τοῦ ἐξέθεσα
δλόκηρον τὸ σχέδιον τῆς αὐτοβιογραφίας αὐτῆς
καὶ τὸ σύστημα μου, τὸ φαινομενικῶς ἀνευ
συστήματος — φαινομενικῶς μόνον. Ο κανῶν
δ δποιος διέπει τὸ σύστημά μου εἶνε νὰ διμιλῶ
διὰ κάθε πρᾶγμα, τὸ δποιον τὴν στιγμὴν ἐκείνην
μ' ἐνδιαφέρει, καὶ μόλις παύσῃ νὰ μ' ἐνδιαφέρῃ
δτὰ τὸ ἀφίνω διὰ νὰ διμιλήσω διὰ κατί ἄλλο. Τὸ
σύστημά μου αὐτὸν εἶνε τέλειον καὶ προαπο-
φασισμένον ἀνακάτωμα — εἶνε πορεία ποὺ δὲν
ἀρχίζει ἀπὸ πονθενά, δὲν ἀκολουθεῖ καμίαν
γραμμήν, καὶ δὲν εἰμπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς κανέναν
τέλος, ἐνόσῳ ζῶ, διὰ τὸν λόγον δτι, ἐὰν ἐπὶ³
ἐκατόν την ἔτη διμιλοῦσα δύο ώρας τὴν ἡμέραν
μ' ἔνα στενογράφον, πάλιν δὲν θὰ κατώρθωνα
νὰ καταγράψω τὸ δέκατον τῶν πραγμάτων ποὺ
μοῦ ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον κατά τὸ διάστημα
τῆς ζωῆς μου. Είπα εἰς τὸν Χάσουελς, δτι αὐτὴ
ἡ αὐτοβιογραφία θὰ ἐξουσίσει χωρίς δυσκολίαν
ἔνα-δυν δχιάδεις χρόνια, καὶ ἔπειτα πάλι, θὰ
ξαναέκανεν ἀρχή, καὶ δτὰ ἐξουσίσει δλον τὸν ἐπίλοι-
πον χρόνον.

Αὐτὸς εἶπε, πῶς τὸ πιστεύει καὶ μ' ἐρώτησεν
ἄν είχα σκοπὸν νὰ γράψω δλόκηρη βιβλιοθήκη.

Τοῦ εἶπα, πῶς αὐτὸς ἦτον δ σκοπός μου·
ἄλλ' δτι, ἀν ἐξουσίσα ἀφετά χρόνια, δὲν θὰ ἐχω-
ροῦσεν δη σειρὰ τῶν τόμων μέσα εἰς μίαν πόλιν,
δτι θὰ ἐχρειάζετο δλόκηρη πολιτεία, καὶ δτι δὲν
θὰ ὑπῆρχεν ἵσως κανεὶς πολλάκις-ἐκπατομυ-
ριοῦσος δ δποιος δτὰ εἰμποροῦσε νὰ ἀγοράσῃ
δλόκηρην τὴν σειράν, ἔκτὸς πλέον, ἀν τὴν ἡγό-
ρας χρεωλυτικῶς.

Ο Χάσουελς ἐπεκρότησε, καὶ μοῦ ἔκαμεν ἔνα
σωρὸν ἐπαίνους. Αὐτὸς ἦτο πολὺ φρόνιμον ἐκ
μέρους του, διότι ἐὰν ἔκανε τὸ ἐναντίον, θὰ τὸν
ἐπετούσα ἀπὸ τὸ παράθυρον. Μοῦ ἀρέσει η
κριτική, δταν δμως αἰλνει πρὸς τὸ μέρος μου.

Αὔριον εἶνε δη τριακοστὴ ἐκτη ἐπέτειος τοῦ
γάμου μου. Η γυναικα μονι ἐχάθηκε ἀπὸ τὸν
κόσμον τοῦτον πρὸ δνὸς ἔτους καὶ δκτὸ μηνῶν,
εἰς τὴν Φλωρεντίαν τῆς Ιταλίας, κατόπιν μακρᾶς
ἀσθενείας, δ δποια διήρκεσεν εἴκοσι δύο μηνας.

Τὴν ἐπρωτογνώρισα νὸδ μορφὴν μικρογρα-
φίας ἀπὸ ἐλεφαντοστοῦν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ
ἀδελφοῦ της Καρόλου, εἰς τὸ ἀτμόπλοιον «ἡ
πόλις τῶν Κουάκερ» εἰς τὸν κόλπον τῆς Σμύρ-
νης, τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1867, εἰς ἡλικίαν εἰκοσι-
δύο ἔτῶν. Τὴν ζωτανήν μορφήν της συνήντησα
διὰ πρωτην φοράν τὸν ἐπόμενον Δεκέμβριον
εἰς τὴν Νέαν Υόρκην. Ήτο λεπτή καὶ ὁραία
καὶ παρθενική — κόρη μαζὶ καὶ γυναικα. Εμένει
κόρη καὶ γυναικα, ἔως τὴν τελευταίαν στιγμὴν

τῆς ζωῆς της. Ὁπίσω ἀπὸ σοβαρὸν καὶ ἥρεμον ἔξωτερικὸν ἔκαιεν ἀσβυστῇ φωτὶὰ συμπαθείας, ἐνεργητικότηος, ἀφοσιώσεως, ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης, ἀπεριορίστον ἀγάπης. Τὸ σῶμα τῆς ἡτο πάντοτε εὐθραστὸν, ἔζουσε μὲ τὸ πνεῦμα τῆς, τοῦ ὅποιον ἡ αἰσιοδοξία καὶ τὸ θάρρος ἦσαν ἀκατάβλητα. Ἀπόλυτος ἀλήθεια, ἀπόλυτος τιμοτῆς, ἀπόλυτος εἰλικρίνεια ἦσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικά της. Ποτὲ δὲν τὴν ἀπατοῦσαν αἱ διαισθήσεις τῆς. Τὴν ἔχω συγκρίνει μὲ ἑκατοντάδας ἀνθρώπων, καὶ ἡ πεποίθησίς μου μένει ἀκλόνητος, ὅτι ὁ χαρακτήρι τῆς εἴνει ὁ τελείωτερος τὸν ὅποιον ἔχω ποτὲ συναντήσει. Ἡτον ἀπὸ τὰς φύσεις ἔκεινας ποὺ ὅχι μόνον προκαλοῦν τὴν λατρείαν τῶν ἀλλων, ἀλλὰ τὴν ἐπιβάλλον. Ἡτο πάντοτε εὐθυμος, καὶ κατώρθωνε πάντοτε νὰ μεταδίδῃ τὴν εὐθυμίαν τῆς καὶ εἰς τοὺς ἀλλους. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐννέα ἑτῶν ποὺ ἐπέρρασαν μὲ στερήσεις καὶ χρέη, εἶχε τὴν ἴκανότητα μὲ τὴν λογικήν της νὰ διώχῃ τὴν ἀπελπισίαν μου, νὰ ἀνακαλύψῃ μίαν φωτεινὴν ἀκτῖνα μέσα εἰς τὰ σύννεφα καὶ νὰ μὲ κάμνῃ νὰ τὴν βλέπω. Καθ' δλον αὐτὸν τὸ διάστημα δὲν τὴν ἰκανοσα μίαν φοράν νὰ παραπονεῦῃ διὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις ὅπου εὑρισκόμεθα, οὔτε αὐτήν, οὔτε τὰ παιδιά της. Διότι ἔτσι τὰ εἶχε μορφώσει, καὶ ἀντλοῦσαν ἀπὸ αὐτήν τὸ ψυχικόν των σθένος. Ἡ ἀγάπη της πρὸς δλους γύρω της ὠμοίαζε μὲ λατρείαν, καὶ ὡς λατρεία τῆς ἀνταπεδίδετο ἀπὸ συγγενεῖς, φίλους, καὶ τοὺς ὑπηρέτας ἀκόμη τοῦ σπιτιοῦ. Εἶχε τοῦ κοριτσιοῦ τὸ γέλιο τὸ ἀνοικτόκαρδο. Τὸ ἥκουε κανεὶς σπανίως ὅταν ὅμως ἥκουετο τὸ γέλιο αὐτὸν ἀντηκοῦσε εἰς τὸ αὐτὸν σὰν μουσικὴ ἐμπνευσμένη. Τὸ ἥκουσα διὰ τελευταίαν φοράν, ὅταν ἡτον ἔξαπλωμένη εἰς τὸ κρεββάτι ὅπου εἶχε μεινή ἄρρωστη, περισσότερον ἀπὸ ἔνα χρόνον. Καὶ τὸν ἐσημείωσα τὸν φθόγγον αὐτὸν ποὺ δὲν θ' ἀκούσθη ποτὲ πλέον.

Τὸ πρῶτον μας παιδὶ ἐγεννήθη εἰς τὰς 7
Νοεμβρίου 1870, καὶ ἔζησεν εἴκοσι δύο μῆνας.
Ἡ Σούζη ἐγεννήθη εἰς τὰς 19 Μαρτίου 1872
καὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν εἰς τὰς 18
Αὐγούστου 1896 εἰς τὸ σπίτι μας, ἵστο Χάρτφροδ
Πλησίον της, ὅταν ἔφθασε τὸ τέλος, ἥσαν δύο
φίλοι μας, καὶ ὁ περιβολάρης μὲ τὴν γυναικού-
του. Ἡ Κλάρα, ἡ μητέρα της καὶ ἐγὼ ἐφθάσα-
μεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὰς 31 Ιούλιου, ἀφοῦ
εἰχαμεν κάμη τὸν γύρον τῆς γῆς. Ἐνοικιάσαμεν
ἔνα σπίτι εἰς τὸ Γήλφροδ, καὶ ἐπεριμέναμεν νό-
έλθουν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν μίαν ἑβδομάδο
ἀργότερα, ἡ Σούζη μὲ τοὺς δύο φίλους μας
Ἀντὶ αὐτῶν ἐλάβαμεν ἔνα γοράμμα.

Μᾶς ἐπληροφοροῦσαν δτὶ ή Σούζη ήτο ἄρρωστη ἐλαφρῶ — τίποτε σπουδαιόν. Ἀνήσυχήσαμεν δύμας, καὶ ἀρχίσαμεν νὰ τηλεγραφοῦμεν. Αὐτὸ δέγινε τὴν Παρασκευήν. «Ολημέρα καμία

μόνον τὸ ἐννοεῖ, ὅπου ἡ στέρησίς του τὸν στενοχωρεῖ, τὸν βασανίζει.

* * *

“Οταν ή Σουνέζη ἡτον ἐπὶ τὰ ἔτῶν, πολλές φορές τῆς ἔλεγεν ἡ μητέρα της: «Ἐλα, Σουνέζη, δὲν πρέπει νὰ κλαῖς γιὰ μικρὰ πράγματα». Ε.”

Αὐτὸς ἔγινεν ἀφορμὴ συλλογῆς διὰ τὴν Σουζην.
Εἶχε φαγίσῃ ἡ καρδούλα της, διὰ πράγματα,
που τῆς ἐφαίνοντο τρομερὰ δυστυχήματα — διὰ
τὸ σπάσιμον ἐνὸς παιχνιδιοῦ, διὰ τὴν ματαίωσιν
μιᾶς ἐκδρομῆς ἐξ αἰτίας τοῦ καιροῦ, διὰ τὸ
ποντίκι που εἶχεν ἡμερώσει καὶ ἔπαιζε μαζί^{του}
του καὶ τὸ εἶχε σκοτώση ἡ γάτα — καὶ τώρα
ἥρχετο αὐτὴ ἡ παρδάξενη ἀποκάλυψις. Γιατί,
Πῶς μετρᾶται τὸ μέγεθος τῶν καταστροφῶν;
Ποῖος εἶναι ὁ κανών; Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κά-
ποιος τρόπος νὰ ξεκωρίζῃ κανεὶς τὰ μεγάλα
ἀπὸ τὰ μικρά. Ποῖος νόμος διέπει αὐτὰς τὰς
ἀναλογίας; Ἐξήτασε διὰ πολὺν καιρὸν τὸ πρό-
βλημα σοβαρά. Ἐβαλε τὰ δυνατά της νὰ τὸ
λύσῃ, δύο, τρεῖς ημέρας ἐσκέπτετο — ἀλλὰ τὸ
πρόβλημα ἀνήδιστατο — τὴν ἐνίκησε. Ἐπὶ τέλους
κατέθεσε τὰ δρπα καὶ ἐξήτησε βοήθειαν ἀπὸ
τὴν μητέρα της.

«Μαμά, ποιὰ εἶνε τὰ μικρὰ πράγματα;

· Ἡ ἐρώτησις ἐφαίνετο ἀπλῆ — κατ' ἀρχάς.
Καὶ ὅμως, ποὶν ἔλλη ἡ ἀπάντησις, ἀπόδιβλεπτο
δυσκολίαι παρουσιάσθησαν. Ήνξανον — ἐπολλα-

πλασιάζοντο — προετοίμαζαν καὶ ἄλλην ἤτταν.
Ἡ προσπάθεια τῆς διαφωτίσεως ἐσταμάτησεν
ἀποτόμως. Τότε ἡ Σούζη ἐδοκίμασε νὰ διευκο-
λύνῃ τὴν μητέρα της μὲ κάποιο παράδειγμα.
Ἡ μητέρα ἐτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ ἵστα ἐμπορικὰ
καὶ, μεταξὺ ἄλλων, ἐπρόκειτο ν' ἀγοράσῃ τῆς
Σούζης ἔνα ψεύτικο ὅρολόγι ποὺ τῆς εἶχε πρό-
καιροῦ ὑποσχεθῆ.

— Ἡ Έαν ἔξεχνοῦσες τὸ ρωλόγι, μαμά, αὐτὸ
θὰ ἥταν μικρὸ πρᾶγμα;»

Δὲν τὴν ἔμειλλε διὰ τὸ ὡρολόγι, διότι ἤξευρε πολὺ καλά, δτὶ δὲν θὰ τὸ ἐλησμονοῦσεν. Ἐκεῖνο ποὺ ἥπτιζεν ἥτον δτὶ ἡ ἀπάντησις θὰ ἔλιε τὸ αἰνίγμα ποὺ ἐβασάνιζε τὸ μικρὸ της κεφαλάκι.

Ἡ ἐλπὶς ἔματαιώθη φυσικά, διὰ τὸν λόγον, δτὶ ἔνα δυστύχημα δὲν εἰμπορεῖ νὰ μετρηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀπ' ἔξω, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ μέτρον ἔκείνου τὸν δποῖον κυρίως ἀποβλέπει. Τὸ χαμένον στέμμα ἔνδε βασιλέως εἶνε σπουδαῖον ἡγήτημα διὰ τὸν βασιλέα, δὲν ἔχει δύως καμίαν σημασίαν δι' ἔνα παιδί. Τὸ χαμένο παιχνίδι εἶνε διὰ τὸ παιδί μεγάλο ἡγήτημα, ἀλλ' εἰς τὰ μάτια τοῦ βασιλέως δὲν εἶνε πρᾶγμα διὰ νὰ χαλάσῃ κανεὶς τὴν καρδιά του. Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν εἰς ἔνα συμπέρασμα, τὸ δποῖον δύως ἔβασιζετο εἰς τὸν ἀνωτέρω συλλογισμόν· καὶ ἔτσι ἐπετράπη εἰς τὴν Σουήζη νὰ ξυγκεῃ τὰ δυστυχήματά της μὲ τὸ ἴδιαν της μέτρον.

¶ Από τὸ ἀγγλικὸν ὑπὸ Αὐ. Ε.

MAPK TOYAIN

Η ΚΥΡΙΑ ΓΚΡΕΖ "Η Η ΣΠΑΣΜΕΝΗ ΣΤΑΜΝΑ"

Η ασωτη του Φραγκονάρ — στην εἰκόνα του «Σύρτης» — φιχμένη στην ἀγκάλη του ἀγαπημένου μὲ ἀντίστασι καὶ μὲ ἐνδοτικότητα, δπον τὰ μάτια της εἶναι ἀπλανῆ καὶ προσφέρει τὰ χεῖλη της, εἶναι ἡ κυρία Γκρέζ στὶς στιγμὲς αὐτές. Ή νέα αὐτὴ γυναίκα του Φραγκονάρ, μὲ τὰ πόκινα χεῖλη, μὲ τὸ παλλόμενον στήθος, μὲ τὰ ἔμορφα μάτια ποὺ τὰ πλαισιώνει μαύρη γραμμὴ πάθοντας, εἶναι ἀπαράλλακτη ἡ κυρία Γκρέζ! Οι ἄνδρες δικαίως τοῦ Φραγκονάρ, — δυνατοί, ἔμορφοι, νικηταί — ἔχουν καὶ κάποιο φόβο, καὶ κάποια αἰδημοσύνη· τραβοῦν τὸ σύρτη τῆς θύρας γιὰ προφύλαξιν· θέτουν ἐμπόδιο γιὰ τοὺς ἀδιάκριτους.

“Η κυρία Γκρέζ καὶ ὁ κύριος Ἀζεγκούρ, αὐτοὶ δὲν φυλάγονται καθόλου· ἀφίνονται ὅλα στὴν τύχη. Ο ν. Ἀζεγκούρ ἐπήγαινε στὸ Λοῦβρον ὅπως στὸ σπίτι του. “Ολοὶ οἱ καλλιτέχναι τὸν ἔγνωριζαν καλά. Ἄπο τὸ ἑργαστήρι τοῦ ἐνὸς στὸ ἑργαστήρι τοῦ ἄλλου, πάντα νόστιμος, χαρι-

* Τέλος· «Παναθήναια» 15 Ὁκτωβρίου

τωμένος, μυρωδάτος, μὲ τούπους προσποιημένους. Ὁμως εἰς τοῦ Ντεπόρτ, στοῦ Λαγκρενέ, στοῦ Παζού καὶ πὸ πάντων στοῦ Σαρντέν ἀπαντούσε καλές νοικοκυρές, γυναικες αὐστηρές καὶ πιστὲς ποὺ τὸν ἔξαπόστελλαν μὲ τὴν κατάληλη ἀπάντησι στοῦ Γκρέζ, ἡ ἵδια ἡ γυναικα του ἔρχεται πρώτη νὰ τὸν δεχθῇ. Τὸ πρᾶγμα ἔγεινε τόσο πολὺ γνωστόν, δοὺν στὸ τέλος δὲ Γκρέζ τοὺς ἔπιασε. Αὐτὸ δὲν ἐτάραξε καθόλου τὸν κ. Ἀζεγκούρ, δὲν δοποῖς ἔφυγε κρατῶντας τὸ μέτωπο ψηλά. Στὸν θλιψμένο σύζυγο ἡ κυρία Γκρέζ εἶχε τὸ θάρρος νὰ εἰπῇ δτὶ τὸ αἰσθήμα της ἦταν ἀγνό, καὶ δτὶ, καὶ ἀν δὲν ἦταν, πάλι αὐτὸς ἔφταιγε, ποὺ ζωγράφιζε σὲ κάθε στιγμὴ τὴ γυναικα του καὶ ἔτσι ἀσυλλόγιστα προκαλοῦσε ἔκεινους ποὺ εἶχαν τὸ γοῦστο καὶ τὴν καλαισθησία του κ. Μπλοντέλ νάρθιον νὰ ἰδούν τὸ μοντέλο τῆς εἰκόνος, τὸ πρόσωπο τὸ πραγματικὸ ἀντὶ τὸ πρόσωπο τὸ ζωγραφισμένο. Ὁ Γκρέζ δὲν ἔγραψε στὰ ἀπομνημονεύματά του ἀν ἐπίστεψε ἡ δὲν ἐπίστεψε τὸ ἔμορφο αὐτὸ ψέμα: εἴπε δικιας πραγματικῶς τὰ λόγια

αὐτά: ὅτι «στὸ τέλος τῆς βασιλείας τοῦ κ. Ἀξεγκούρ, ἡ κυρία Γκρέζ — γιὰ πεῖσμα ἢ γιὰ παρηγοριά — συμπάθησε ἔναν νέο ποὺ τοῦ ἔδινε μαθήματα».

Ο νέος αὐτὸς εἶχε μεγάλα καστανὰ μάτια, ἀμυγδαλωτά, χρῶμα λευκό, λαιμὸν Ἀντίνοου, μύτη μικρὴ καὶ κανονική, καὶ πολὺ ἔμορφα δόντια: ἥταν ἔως δεκαεπτά χρόνων. «Μιὰ μέρα, λέγει ὁ Γκρέζ, ἐπῆγα στὸ σπίτι κατὰ τὰς ἑννέα. Εἶδα τὸ πρόσωπο τῆς γυναίκας μου πολὺ ταραγμένο καὶ τὸν μαθητὴ μου ποὺ στεκόταν ἐμπρὸς στὸ τζάκι σαστισμένος σκέψημα πῶς ἐπρεπε νὰ τὸν διώξω τὸν νέον αὐτὸν καὶ τὸ ἔκαμα τότε, ἀπελπισία στὸ σπίτι μου· ἡ γυναίκα μου πάντα κρατῶντας ἔνα στιλέτο γιὰ νὰ σκοτωθῇ, χωρὶς ν' αποφασίσῃ καὶ τίποτε καὶ ἡμουν ἀμείλικτος». Τὴν ἡμέρα ἔκεινη καὶ τὶς ἄλλες ἡμέρες, ἔγειναν πάλι σκηνὲς ποὺ δὲν ἥταν λιγώτερο παθητικὲς ἀπὸ ἔκεινες ποὺ συνείδησε ὁ Γκρέζ νὰ ζωγραφίζῃ. Μὴ τολμῶντας νὰ τῆς μιλήσῃ γιὰ τὴν διαγωγὴ τῆς, γιατὶ ἀκολουθοῦσαν φωνές, θυμοὶ, νευρικοὶ σπασμοί, κατέφευγε στὸ ζήτημα τῶν ἔξόδων. Μά, καὶ τότε, τὸ τέλος δὲν ἥταν καλλίτερο. Ή κυρία Γκρέζ κοκκινίζει σᾶν παπαρούνα: τὸ ἔμορφο κεφάλι τῆς ἔδειχνε τὴν δργὴ μαζὶ καὶ τὸν πόνο. Γινόταν μανιακή, καὶ μέσα στὸ θυμό της ἔπιανε τὰ βιβλία καὶ τὸν λογαριασμὸν καὶ τὰσχίζε, νὰ μὴ μείνῃ καμιὰ ἀπόδειξις τῆς ψευτιᾶς τῆς. Τότε, ἀν ὁ Γκρέζ τῆς ἔκανε παρατηρήσεις, αὐτὴ ἐφώναζε, υβρίζει καὶ χτυποῦσε τὰ πόδια.

Τέλος ἔγεινε ἀνυπόφρορη: «Εἶναι ἔνας ἔχθρος ποὺ είμαι ἀναγκασμένος νὰ ζῶ μαζί του» ἔλεγε δυστυχισμένος ἀνθρώπος¹.

Κ' ἐνῷ μποροῦσε ἐπιτέλους νὰ εἶναι ἐλεκτική, προτιμοῦσε νὰ τρέχῃ ἐδῶ καὶ ἔκει μὲ ἀνθρώπους τιποτένιους. Μετὰ τὸν κ. Μπλοντέλ ὁ μαθητής ἐπειτα, ἀκόμη πειδὸς χαμηλά. «Γλήγορα, γράφει δυστυχισμένος Γκρέζ μὲ εἰλικρίνεια ποὺ κρύβει μέσα της περισσότερη θλίψι παρὰ κυνισμό, ἡ γυναίκα μου ἄλλαξε γοῦστο».

Καὶ μολονότι αἰσθάνετο ἀπέχθεια γιὰ τὴν γυναίκα αὐτή, ποὺ ὅχι μόνον ἐπρόδιδε τὴν συγγικὴ πίστι μὰ ἥταν καὶ κλέφτρα, ὁ Γκρέζ μὲ θαυμαστὴ ὑπομονή, μὲ ἀνήκουστη ὑποταγὴ ὅλου τοῦ εἶναι του, ἔχάριζε τὶς νύχτες του στὴ μητρυιὰ τῶν παιδιῶν του καὶ στὴν ἀπιστη σύζυγο. «Η ἀσωτεία καὶ ἡ ἀσέλγεια ποὺ ἐπεδείνωνε μὲ τόσον κυνισμό, ἥταν μήπως διεγερτικὰ τῆς ἀγάπης τοῦ δυστυχισμένου αὐτοῦ; Πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ Γκρέζ αἰσθάνετο κάποια μαύρη εὐτυχία κοντὰ σὲ μὰ τέτοια γυναίκα δοσμένη στὴν ἀμαρτία καὶ, ἀντίθετα πρὸς τὴν τέχνη ποὺ τοῦ ἐνέπνεε, τὴ λεπτὴ καὶ τὴν ἀφελῆ, ζητοῦσε ἀπὸ τὰ φιλιά τῆς τὴ λησμοσύνη τῆς δυστυχίας του.

«Ομως οἱ νύχτες αὐτές, ποὺ ἥταν γλυκὲς κάποτε, εἶχαν βέβαια καὶ τὶς τριτικίες τους. »Ἐτσι διηγεῖται ὁ Γκρέζ: — Κοιμώμαστε, γράφει, πάντα στὴν ἴδια κάμαρα· μιὰ νύχτα, ξαφνικὰ καὶ βλέπω τὴ γυναίκα μου ποὺ εἶχε ἀνάψει τὴ λάμπα καὶ ἥταν ἔτοιμη νὰ μοῦ φέρῃ στὸ κεφάλι τὸ κανάτι τοῦ νεροῦ καὶ τότε, καταλαβαίνετε πολὺ καλά, τῆς εἶπα λόγια πικρά. «Ἐκείνη μοῦ ἀπήντησε: «Ἀν μιλήσῃς ἀκόμα, φωνάζω ἀπὸ τὸ παράθυρο πῶς θές νὰ μὲ σκοτώσῃς¹.» Καὶ λέγοντας αὐτό, ἀρπάξε πάλι τὸ καταραμένο κανάτι! Τὴ στιγμὴ αὐτὴ δὲν ἥταν πειά, καὶ γι' αὐτὸν ἀκόμα τὸν καλλιτέχνη, ἡ γλυκειὰ κόρη μὲ τὴ στάμνα, ἡ Μπαμπούτη τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, ἀλλὰ μιὰ στρίγγλα, ποὺ τὴν ἀσχήμιζε δυνάμεις τῆς, ἔτοιμη νὰ χτυπήσῃ τὸν Γκρέζ, ἐκείνον ποὺ τὴν ζωγράφισε, μὲ τὸ καταραμένο χωματένιο κανάτι. Μ' ἔνα πήδημα βρέθηκε ὁ Γκρέζ δρόμος, μὲ τὸ πουκάμισο, στὴ μέση τοῦ κρεβατοῦ, ἀρπάξε τὸ δολοφονικὸ κανάτι καὶ τὸ ἔρριξε καταγῆς ὅπου ἔγεινε κομμάτια. «Ἐτσι ἐτελείωσε, μ' ἔνα μορφασμὸν εἰδωνείας, μιὰ ἀπὸ τὶς πειδούσικητικὲς εἰλόνες ποὺ ἐνεπνεύσθη ὁ μεγάλος αὐτὸς ζωγράφος, καὶ ὅπου ἡ ἀδολη ἀθωότης, τὸ ἥρεμο καὶ λατρευτὸ καὶ γλυκὺ ὑφος τῆς τὴν ἔκαμαν ἀριστούργημα χάριτος!

Απὸ τὴν ἡμέραν αὐτῆς, ὅπου ἡ στάμνα ἔσπασε ἀληθινά, γκρεμίσθηκε καὶ ἡ οἰκογενειακὴ στέγη. Δὲν ἥτο δυνατὸν πειὰ στὸν Γκρέζ, ἐπειτα ἀπὸ τὸ πήγαινε ἔλλα τόσων ἀνθρώπων ποὺ ἔρχονταν, ἄλλοι νὰ ζητήσουν τὸ μπαστοῦνι τους μὲ τὸ χρυσὸ χέρι ποὺ εἶχαν ἔχασει, ἄλλοι νὰ τὸ λησμονήσουν στὸ ἴδιο μέρος, νὰ μείνῃ περισσότερο στὸ Λούβρον. Τὸ σκάνδαλον αὐτὸν ἐφώναζε παραπολὺ δυνατὰ μέσα στὸ σοβαρὸ κτίριο καὶ στὰ καλλιτεχνικὰ ἔργαστηρια, ὅπου ἡ γνωστὴ ἀρετὴ τῶν Σαροντέν, ἡ φιλεργία τῶν Βερονέ πατέρων καὶ υἱῶν, ἡ ἴδιοφυΐα τοῦ Υμπέρ Ρούμπερ, ἡ ἐργασία τοῦ Μενιέ, τοῦ Ρομπέν, τοῦ Γκουνό — τοῦ ὀρολογοποιοῦ, τοῦ κοσμηματοπώλου, τοῦ στιλβωτοῦ — ἡ σμήλη τοῦ Παζού σκορπούσαν τόση χαρὰ καὶ τόση ζωή, χαρὰ τόσο ἀνεπιτήδευτη, μιὰν ἀτμοσφαίρα φιλίας, τιμῆς, ὑγείας δοπὺ ποτὲ ὁ Γκρέζ δυστυχισμένος δὲν ἥμπορεσε νὰ τὸ ἀτενίσῃ, παρὰ στὶς εἰλόνες του μονάχα. «Η κατοικία του αὐτῆς, ἀριθ. 11, ποὺ τὴν εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν βασιλέα στὰ 1769, καὶ ποὺ ἔβλεπε σ' ἔνα δρόμο ποὺ τὸν ἔλεγαν ὅδὸν τῆς Τσουκνίδας, καὶ δοπὺ τὸ ὄνομα αὐτὸν δὲν ἥταν τὸ δλιγώτερο τσουχτερὸ σὲ ὅλην αὐτὴ τὴν ἴστορία, εἶχε ἰδῆ ἀληθινά, πολλές φορές, τοὺς Γκρέζ νάρχωνται στὰ χέρια καὶ νὰ βρίζωνται. Παραπολλὰ κομμάτια ἀπὸ κανάτια καὶ ἀπὸ σπασμένες στάμνες δοπὺ πετοῦσαν ἀπὸ τὰ παράθυρα, παρ'

ΚΕΦΑΛΗ

ΓΚΡΕΖ

¹ Αρχεῖα τῆς γαλλικῆς τέχνης.

¹ Αρχεῖα τῆς γαλλικῆς τέχνης.

δλίγον νὰ πληγώσουν τοὺς σκύλους καὶ τὰ παιδιά τῆς γειτονιᾶς· παραπολοὶ μπάτσοι, καὶ παραπολεῖς βλαστήμιες εἶχαν ἀκουσθῆ. Ἐπρεπε νὰ φύγουν. Τὸ ἐννόησε ἐπιτέλους ὁ ζωγράφος τῆς «Οἰκογενειακῆς Εἰρήνης», τῆς «Μάννας Ἀγαπημένης», τῶν ἀφελῶν αὐτῶν ἔργων ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ζωγράφους ποὺ ἔζησεν δύτικα λίγοι ἔζησαν μέσα στὴν ἀπάτη τοῦ ὄνειρου. Στὰ 1780 τὸ σχέδιο πραγματοποιεῖται· ὁ καλλιτέχνης τὸ εἴλε στὸν Μερσιέ, ὁ δόπιος ἔγραψε στὸ σημειωματάριόν του αὗτά: «Ο Γκρέζ καὶ ἔγὼ εῖμεθα μεγάλοι ζωγράφοι... ·Ο Γκρέζ, ποὺ μ' αγαποῦσε, μοῦ ἔδωσε τὴν κατοικία του στὴ στοά του Λούβρου, στὴν δόδον τῆς Τσουκνίδας, ἐπειδὴ δὲν εἶχε καθόλου ἥλιο, καὶ ἔγω δὲν χρειάζομαι ἥλιο γιὰ νὰ γράψω».

Από τὸ Λούβρον δὲ Γκρεζ, στὰς 4 Φεβρουαρίου 1780, ἐπῆγε μαζὶ μὲ τὴν ἔμιοφη στρίγγυλο του, τὸ σκύλο του, τὸν χαρούκτη του, καὶ μὲ τὴν ζωγραφισμένη του ἥμική, στὴν δόδον Thibault-aux-dés¹ κοντά στὴν δύνη Φεραίην. Ἐργάσθηκε καὶ ἔκαμε καλά ἔργα μά, τῶρα πειά, δὲν ἦταν ἡ πρώτη θέρμη καὶ ἡ νεότης ποὺ εἶχαν δεῖξει τὴν τέχνη του τόσο γοητευτική, τόσο δροσερή καὶ τόσο θαρρετή. Τώρα ἦταν κουρασμένη, καὶ ἡ χάρη της ἀμφίβολη ἔπειτα ἀπὸ δλα τὰ ὀρατὰ ἔκεινα χαρίσματα. Ἡ βδελυωρή τυρανία τῆς « γυναικίας ποὺ τὴν εἰλέκαθίσει στὸ πλάι του » ἔχαλασε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδιά του. Ο νοῦς τοῦ καλλιτέχνου, ποὺ τὸν ἐβάρυναν οἱ καθημερινὲς σκέψεις καὶ οἱ συζυγικὲς ταλαιπωρίες, ἔχασε τὸ ἀπολὸ δέκεινο καὶ τὸ θελτικὸ ποὺ ἔδιναν ἔμιοφη νεανικὴ δύνη σὲ δλα του τὰ ἔργα. Τὸ χοήμα τοῦ ἔγεινε πάθος καὶ ὑποδούλωθηκε σ' αὐτὸ μὲ τὴν καινούρια ἀγάπη ποὺ αἰσθάνθηκε πρὸς αὐτὴν τὴ γυναικα. Μάταια ἥθελησε νὰ ἔγκαταλείψῃ τὴν ἀνάξια γυναίκα καὶ τὴν κακὴ μητέρα ποὺ παραμελοῦσε τὰ δυό τους κορίτσια καὶ αὐτόν. Δὲν ἥμπτοροῦσε, μακρινὰ ἀπὸ αὐτήν, νὰ σβύσῃ ἀπὸ τὴν καρδιά του τὴν περασμένη ἀγάπη ποὺ τοῦ εἶχε τόσο ἔμιοφρήνει τὴ ζωή. Ἀφησε καὶ τὴ νέα του κατοικία γιὰ νὰ τὴν πάροη μακριά. Ἡ "Αννα - Γαβριέλλα, ἔπειτα ἀπὸ δλη τὴ δυστυχία ποὺ προξένησε στὸν Γκρεζ σπαταλῶντας δι, τι εἶχε κεφαλίσει δὲ ζωγράφος τάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια, ἔξοκολουνθοῦσε νὰ τουλῇ, νὰ ἀγοράζῃ, νὰ κρατῇ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ ἀκόλουθο γράμμα της, τὸν βρέθηκε, μιλεὶ ὀρκετὰ για αὐτὴν καὶ γιὰ τὴν υφὴλ ἐπιμονὴ τοῦ Γκρεζ νὰ τῆς ἀφίνη τὴν ἴκονομικὴ διοίκησι στὸ σπίτι.

Παρίσι, 17 Οκτωβρίου 1780

¹ Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του γράφει: rue Thibotodé (sic).

θά διαλέγετε ἀπὸ δύο ἄλλα ποὺν ἔχει: καὶ στὴν Ἰδια
τικήν τὸ ἔνα εἶναι κεφαλὴ παιδιοῦ, μεγάλο δόσο καὶ τὸ
ἰδιοκό σας καὶ τὸ ὡραιότερο ποὺν ἔχει κάμει τὸ ἄλλο
εἶναι κοριτσιοῦ ποὺν ἔχει τὸ στήθος μισοσανογμένο,
φαίνεται νὰ ἀκροατεῖται· εἶναι δυό δάχτυλα πειδ
ψηφλο καὶ πειδ πλατύ ἀπὸ τὸ δικό σας, κλπ. . .

Φα ΓΚΡΕΖ
Οδὸς Νότος-Ντάμ-ντε Βικτονάρας ἀρ. 12

Νὰ μιλῇ ἄρα γε γιὰ καμιὰ σπουδὴ κόρος μὲ μεγάλα γαλάζια ἀκακια μάτια, μὲ ἀπαλὸ βλέμμα καὶ μὲ χείλη ζαχαρένια, ποὺ ἀλλοτε τόσο ἀγαποῦσε νὰ ζωγραφίζῃ; Ὁ χρωστήρο τοῦ Γκρεζ ἔχει μιὰν ὑστερονή ἀνάλαυπτη, μιὰ γοητεία φωτεινὴ καὶ τελική· θὰ λάμψῃ καὶ πάλι πρὸν φθάσῃ ἡ παρασκηνή· καὶ ἔτοι μὲ ἔργα χαριτωμένα σᾶν ἐκεῖνα ποὺ τὸν ἐδόξασαν: Ἡ κόρη ποὺ βουλόρει τὸν αὐτιά της, νὰ μὴν ἀκούσῃ διποὺ τῆς λέγουν, Νέα γυναικα ποὺ ἐτοιμάζεται νὰ γράψῃ γράμμα ἐφωτικό, δείχνει τὸ τελευταῖο ἀκτινοβόλημα τοῦ πνεύματός του.

“Ηταν τότε στή Γαλλία ἐποχὴ ταραγμένη· ἦ
Ἐπανάστασις εἶχε ἀρχίσει· ζφθασε τὸ 91. Πετοῦ-
σαν οἱ ὄνθρωποι καθέ ζυγόν. Ὁ Γκρεζ σκέ-
ψθηκε νὰ τινάξῃ καὶ αὐτὸς τὸν ζυγὸ ποὺ τὸν
ὑπόφερε τόσα χρόνια τώρα. Πήγε στὴν ὁδὸν
Μαζαρίνου στοῦ κ. Σενύ, δικαστικοῦ ὑπαλλήλου,
εἶπε τὰ παράπονά του, ἀφρηγήθηκε ὀλόκληρο τὸ
ἀγελείωτο καὶ θλιβερὸ μαρτυρίο, καὶ τέλος, ἔπειτα,
ἔφερε τὸ μοναδικὸν αὐτὸ δέγγραφον, διὸν δ ὁ κ.
Σεννεβιέρ, ποὺ τὸ ἔξεδωκε, εἶπε, πολὺν ὅρθα,
πῶς μόνον μερικὲς ἐπιστολὲς τοῦ Προντόν καὶ
ἡ βιογραφία τοῦ δυστυχισμένου Υάκινθου
Λαγκλουά, εἶχαν τὸσον πόνο καὶ οἰκογενειακῆ
αἰσχύνη». «Ἐχω νὰ σᾶς φανερώσω, ἔγραφε ὁ
Γκρεζ — καὶ ντρέπομαι — πράγματα ποὺ τὰ
εἶχα καλύψει μὲ πέπλο πενθιμοῦ· θὰ ίδητε ἀτι-
μίες ἐπάνω σὲ ἀτιμίες· τὴν τιμὴ μου, τὴ ζωή
μου, τὴν περιουσία μου καὶ τὴν περιουσία τῶν
παιδιῶν μου, καταστραμμένα ἀπὸ μιὰ μητέρα
ἄκαρδη . . .»

Τέλος βρέθηκε έλευθερος ἀπὸ τὴ γυναίκα αὐτῆς. "Ομως, ἀλοίμονο! ἀλοίμονο! ήταν πολὺ ἄργα! Δὲν ἦταν πειὰ ἀ Γκρές: καὶ ἡ τέχνη του δὲν ἦταν πειὰ ἡ δροσερὴ καὶ χαριτωμένη τέχνη ὅπου ἀνθησε τότε ποὺ ἦταν ἔφωτευμένος, ἐπιτρέψεων ἀπὸ τὴ Ρώμη, στὴν ὁδὸν Σαιν-Ζάκ. Μιὰ ζωὴ ὀδύλκηση εἶχε περάσει ἐπάνω του. Νέα ζωὴ γεννιόταν. Ήταν τὸ 1792. Ο κόσμος δὲν ἀγαποῦσε πειὰ τὴν τέχνη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔχην τοῦ Δαβίδ. "Ομως ἔποεπε γὰρ ζήστη

ανεῖς. «Εκαμε μερικά πορτούπιτα τοῦ Φάρβο
Εγκλαντίν, ἔνα ἀπὸ τὰ ὡραιότερα μά, ἀναψε
». Επανάστασις, μεγάλωσε, ἀπλωσε ἀκόμα, καὶ
έπεισα στὴν δομή της, ἐσάρωσε τὸ λίγο ποὺ ἦ
νυναίκα του τοῦ εἶχε ἀφῆσε. «Ο Γκρέτ, γρά-
ουν σκληρὰ οἱ Γκογκούρ, ἔησε τὰ υστερονά
ου χρόνια ἀκούοντας τὸ θόρυβο ποὺ γινόταν

γύνω στήν περασμένη του ζωή . . . » Ούτε τὸ
ἔργον του μπόρεσε ν' ἀντισταθῆαι εἰκόνες του
ἔπεσαν. ⁷Έγεινε τὸ ἀνήκουστο αὐτὸ στὸν καιρὸ
τῆς Τρομοκρατίας: ἔνας καρβούνιάρχης ἀγόρασε
για μιὰ δεκάρδια μιὰν ώραία κεφαλὴ τοῦ Γκρέζ,
τὴν κάρφωσε στὸ μάγαζι του καὶ ἔγραψε
ἀπὸ πάνω μὲ κιμωλία: «Ἡ ώραία Καρβούνιά-
ρισσα! ¹

Τότε ἐγνώσισε τὴ δυστυχία: τὶς ἀτέλειωτες μέρες τῆς πείνας, τὶς ἀστέγαστρες νύχτες.— Τί νὰ σοῦ κάνῃ ἡ τέχνη, ἔλεγε μιὰν ἡμέρα στὸν νέο Προυντὸν ὁ δποῖος τὸν ἄγαποῦσε... . «Ἐγὼ ποὺ σοῦ μιλῶ, τὸ ξέρεις πῶς εἶμαι μεγάλος ζωγράφος δπως καὶ ἄλλοι εἰναι· κύτταξε τὶς μανσέττες μου!» Ἀλοιμονο! Οἱ μανσέττες, οἱ ὕδραις μανσέττες τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπινφρόν, ποὺ φοροῦσε τὴν ὕδρα ποὺ ζωγράφιζε, ήταν κουρελιασμένες!

Γέρασε. «Έγεινε μελαγχολικός, κακομοίσης.» Αρχισε λίγο νά παιδιασθεί τώρα τοῦ ἄρεσαν διθύρων καὶ τὰ χρώματα. Φορούσε παληὰ κόκκινα φορέματα καὶ ἐπήγαινε, διπας διυστυχῆς ἀνεψιοὺς τοῦ Ραμώ, στις ὅχθες τοῦ ποταμοῦ καὶ στοὺς δρόμους διπου εἶχε κατοικήσει, ζητῶντας ὥραιες ἀναμνήσεις τῶν νεανικῶν του χρόνων. «Νά διωγράφος δ τρελλός!» ἔλεγαν οἱ ἐπαναστάται βλέποντάς τον νά περνᾶ βιαστικὸς καὶ βέβαιοι πώς εἶναι ἀκίνδυνος. Τὸ πρῶτη στὸ καφενεῖον τῶν Τεχνῶν ὁδὸς Τουρνόν, στὸ καφενεῖον Προκόπη ὁδὸς Θεάτρου καὶ ἀπ' ἐκεῖ στὸ Παλαιό-Ἐγκαλιτέ, δῆπον δὲν πήγαιναν πειὰ οἱ σκακισταί καὶ τὸ βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας τὸν ἔβλεπες στὸ Πόν-Νέφ, ἀνάμεισα στοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς πολῖτες. «Στὰ δπλα ἐμπρόδος» ἐφώναζε τὸ πλήθος τρελλό. Καὶ διυστυχισμένος διγέροις ξωγράφος θυμότανε τὰ περασμένα χρόνια διπού, ἀπὸ τὴν ἴδια θέσι τοῦ χάλκινου καβαλάροη, ἀντὶ ἀνθρώπους ωπλισμένους καὶ πολιτικοὺς καταδίκους, ἔβλεπε τὰ μεγάλα δένδρα τοῦ δρόμου, τὸ πρόστεγον τῶν βιβλιοπωλείων καὶ μιὰν ὥραια ξανθὴ κόρη, ποὺ εἶχε μικρὸ ποδαράκι, γελαστὴ καὶ ωδινη, καὶ πουλοῦσε βιβλία.

Ο πόνος τὸν ἔστιν χαμηλά· καὶ, στήν ἐποχὴ τῆς Τρομοκρατίας καὶ τοῦ Διευθυντηρίου καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς Αὐτοκρατορίας, τὸν ἔβλεπαν μὲ τὰ κόκκινά του φορέματα, στὰ χαροπαλίγνια καὶ στὰ καταγώγια· καὶ τὰ ἄσπρα μαλλιά τοῦ εὐγενικοῦ πατέροι, τὰ σεβαστὰ ὁραῖα μαλλιά δοπού ἡ Κυρία Βίζε· Λειπρόν τόσο τὰ ἔθιμάνια, τὰ ἔβλεπες πλαΐ· πλαΐ μὲ τὶς περδοῦντες τῶν ἀσέμνων γυναικῶν τοῦ Διευθυντηρίου. Η τέχνη του, καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἔγνώρισε κάτι σὰν ταπείνωσι, καὶ ἦταν ἡ θλιβεοὴ παροφθία τῆς τέχνης ποὺ τὸν εἶχε δοξάσει. Οἱ γυναικες ποὺ ζωγραφίζει, δείγνουν τὸ εἰδός τῶν μοντέλων ποὺ

¹ Ἀρχεῖα τῆς Γαλλικῆς Τέχνης

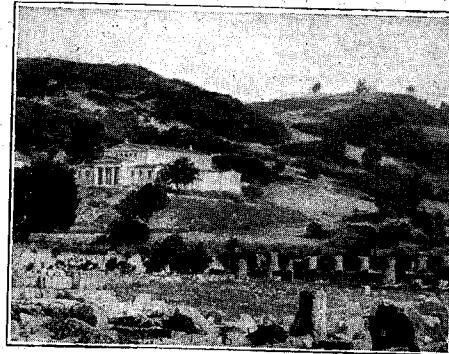
ἔπαιρον τώρα ἀπὸ τὰ καταγώγια. Ποιὸς ξέρει; Τοέχοντας ἀπὸ καταγώγιο σὲ καταγώγιο, ἵσως νὰ τὸ ξαναεῖδε πάλι μιὰ στιγμή, περιμένο στὰ πειδὸς χαμηλὰ σκαλοπάτια τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, καὶ τὸ ξαναζωγράφισε τὸ κεφάλι ἐκεῖνο, δποὺ ὅλα τὰ φτιασίδια καὶ οἱ ουτίδες καὶ οἱ ἀτιμίες δὲν μιπόρθεσαν νὰ τοῦ σιβύσουν ὅλοτελα τὴν ἀνοικτὴ καὶ ἔμιορφη ἄδολη ματιά, τὴν παιδικὴ φιλαρέσκεια καὶ τὴν ὅψι τὴν παρθενικὴ ὅπον ἀπ’ αὐτὴν παίρονται τὸ πρόσωπο κάτι, τόσο προ-
κλητικό. Καὶ ἀληθινὰ αὐτὸ τὸ ἴδιο κεφάλι ξαναθυμιάσαι κυντάζοντας τὰ ἔργα τοῦ ζωγράφου ποὺ δείχνουν, μὲ δῆλη τὴν ἡλικία καὶ τὴν ἀδυ-
ναμία τοι, ἔναν ὑπερονδὸ ἀντίλαλο τῆς καρδιᾶς του καὶ τῆς τέχνης του.

Αλοίμωνο! τὰ ἔργα αὐτά, τὰ τελευταῖα του, δὲν βρίσκουν καλύτερη τύχη! Πέρασε δὲ καιρὸς ποὺ ἀγαποῦσαν τὶς βοσκοπούλες, τὶς φιλάρεσκες, τὶς γαλατοῦδες, τὸν Κολέν, τὴν Κολέτ. Τώρα θέλουν στρατόπεδα, πολεμιστάς. Ο Δαβιδ ἀνυψόνεται, μεγαλόνει. Εἶναι δὲ μεγάλος, δὲ ἐπίσημος ζωγράφος τοῦ Αὐθέντου. Λησμονήθηκε δὲ Γκρέζ, καὶ στὶς ἐκθέσεις τῶν ἑτῶν 1800, 1801 καὶ 1804 καμιὰ εἰκόνα δὲν φαίνεται μὲ τὸ ὄνομα αὐτό, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ σεβαστό. Εἶναι γέρος· εἶναι φτωχός· κατάντησε νὰ ζητιανεύῃ· γράφει στὸν Λουσιέν, ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν: «Ἐίχα τὴν τιμὴ νὰ σᾶς φανερώσω δλα μου τὰ δυστιχήματα. Δὲν μου μένει τίποτε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τέχνη καὶ τὸ θάρος!»

Δυστυχίσμενε Γκρέζ! Χρειάζεται τόλμη. Ἡ τέχνη καὶ τὸ μάροος, στὰ δύγδόντα χρόνια, λογαριᾶσθονται μόλις. Καὶ τέλος ἐλύγισε. Ἡ ἡλικία σταμάτησε τὴν δριμή του. Τώρα πειδά δὲν τὸν βλέπουν νὰ φορῇ τὰ παραμένενα φορέματα, νὰ χαζεύῃ στὶς ὅχθες τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ τὸ Πόν. Νέφως τὸ νησί Σαίλν - Λουΐ, κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰ τῶν δένδρων ὃπου δι Ρετίφ, γέρος πειδά καὶ παραλυτικός, ἐρχόταν ἀκόμια καὶ ἔχαραττε τὰ δύνματα τῶν γυναικῶν ποὺ εἶχε ἀγαπήσει. Αἱ ἀναιμηνήσεις ἐρχόντανε θλιβερές πολὺ μαζί μὲ τὰ πεθαμένα μιλλαὶ μπορὸς στὶς θύμοις τῶν βιβλιοπωλείων

φυλλα, μικρούς ήσαν οικείων των μητροπολιτών
ἀπό την οδόν Σαιν-Ζάκ ἔως τὴν δύνην Ογκυστέν.
Στὴ δύσι τῆς ζωῆς αὐτῆς, τόσο μακρινῆς καὶ
τόσο βασανισμένης, ἥρθε σὰν ἀπροσδοκητή¹
ἐκδίνητος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν τύχην. Ὁ
Γκρέζ, σὲ δλη του τὴ ζωή, ἦταν ὁ ζωγράφος
τῶν κορασίδων. Ἐίχε ζωγραφίσει μεγαλοπρεπῶς,
σὲ εἰκόνες λαμπερές καὶ ὡραῖες, παντοτεινὸ τὸ
ἔγκωμιόν τους. Δὲν στάθηκαν ἀχάριστες καὶ ὅσ
τὰ τελευταῖα γηρατεῖα, τότε ποὺ ἐπλησίασε δ
θάνατος, τὸν ἀγάπητον. Ἡ κόρη του Ἀννα,
ἡ βαφτιστική του Καρολίνα, ποὺ παντρεύτηκε
τὸν κ. Βαλορί, ἡ κιρία Ζυμπό, ἡ Δικτύα Λεντού,
ἡ Δικτύα Μάνερ μαθήτριές του, ἦταν ἀγνῆ συν-
τροφιὰ στὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Ἔως τὴν τε-
λευταία ἡμέρα οἱ γλυκειές αὐτές καὶ χαριτωμέ-

πίσ, καθόσον κατὰ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον εἶνε
ἀνεπίδεκτον διορθώσεως καὶ κινδύνευεν γὰρ καταπέστη.
Θά ἔλεγε τις, ὅτι καὶ πολὺ δρόμῃ καὶ πολὺ δικαία εἶνε
ἡ γενναία αὐτῆ ἀπόφασις, ἀλλ᾽ ἐκεῖνες μόνον ἐκ τοῦ θυρό-
βου, δῆτις καθ' ἔκαστον ἔτος γίνεται περὶ ζημιῶν τοῦ
μουσείου καὶ περὶ κινδύνου τῶν ἐν αὐτῷ ἄγονιστον

Tò Μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας

Τὸ μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας ἐκτίσθη πρὸς εἰκοσιπέταετίας περίπου δαπάνη τοῦ ἀοιδίμου Ἀνδρὸς. Συγγραφὴ τὸ σχέδιον αὐτοῦ ἔξεπόνησεν ὁ περιόφημος Γερμανὸς ἀρχιτέκτων Adler, εἰς δὲ την οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐπεστητῆσε ἐπίσης εἴτε ἐκ τῶν διαισχύλων Γερμανῶν ἀρχιτεκτόνων; τὴν ἐργολαβίαν τῆς κατασκευῆς εἶχεν ὁ νῦν ἀρχιτεχνίτης τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Π. Καλούνδης ἐπειθεώρει δ' ἐκάστοτε καὶ ὁ Dörpfeld τὰς ἐκτελουμένας ἐργασίας. Εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτοῦ ἐδαπανήθησαν πέντε τάξις αργοὶ δακτυλοί.

ποτε τας 250,000 δραχμών.
Τό μουσείον κείται άλιγάτερον τών 5 λεπτῶν μακράν τῶν ἀρχαίων όρειτων παρὰ τὴν δημοσίαν ὅδον ἐπὶ λόφου μόλις ὀλίγα μέτρα νότερον τούτης τόσον δηλαδή μόνον, ώστε νά αναδεικνύται τὸ μουσεῖον καὶ νά ἐπιβάλλεται τῶν πρόξει, τεθειμένον ἐπ' ἔνθητορέας πρώτουσον βάσεως, χωρὶς νά δυσχεραίνηται ἡ εἰς αὐτό μετάβασις.

Τόδο μουσείον ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἔξης μερῶν, ἐκ μιᾶς κεντρικῆς αἰθούσης ἔχουσης μῆκος 25 περίπου μέτρων καὶ ὑψος περὶ τὰ 15 μέτρα, ἐνὸς μεγάλου προδόμου ἔχοντος μικρότερον δωρικὸν πρόστον, μιᾶς αὐτοῖς οἰκίας αἰθούσης, ἔχουσης θέσιν ὅπισθοδόμου, καὶ ἐκ δύο στενώτερων πλαγίων πλευρῶν διῃρημένων εἰς μικρότερας αἰθούσας ἐκατέρωθεν καὶ κατὰ μῆκος τῶν κεντρικῶν μερῶν. "Εκαστον τῶν μερῶν τούτων ἔχει ίδιαν στέγην δωρικοῦ όυδημοῦ μετ' ἀετωμάτων, ἀκρωτηρίων καὶ ἀκροερείων καὶ ἀπομιητῶν ἀρχαίων σχημάτων κατεσκευασμένην. Ή στέγη τῆς κεντρικῆς αἰθούσης, ὑψηλότερα κατὰ πολὺ τῶν λοιπῶν, δεσπόζει τοῦ ὅλου κτισμοῦ.

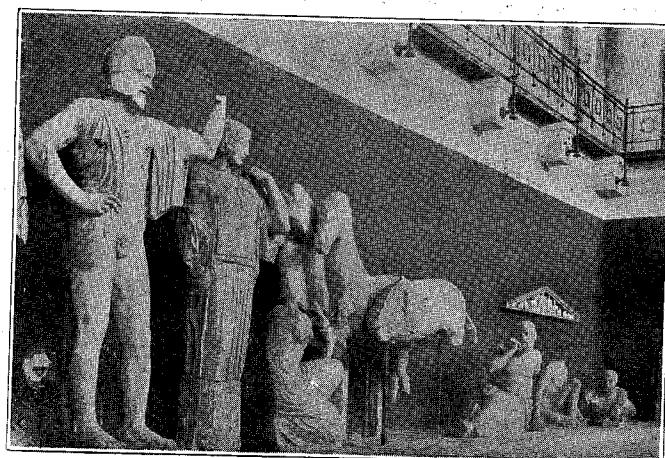
Τὸ μῆκος τῆς κεντρικῆς αἰθούσης ὑπελογίσθη συμφώνως πρός τὸ μῆκος τῶν ἀετωμάτων τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, ἔξετεθησαν δὲ ἐν αὐτῇ τὰ λείψανα τῶν ἀγαλμάτων τῶν ἀετωμάτων τούτων, καθ' ἣν τάξιν ἐπίστευον πρόεικοσατίας οἱ σπουδαιότεροι ἀρχαιολόγοι, διτὶ εἰχον ταῦτα καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι, ὡς γνωστόν, τώρα αἱ γνῦμαι εἰνέ δὲ λίγον διάφοροι, καὶ μετ' αὐτῶν αἱ μετόπαι τοῦ ναοῦ καὶ ἡ Νίκη τοῦ Παιωνίου. Ἡ θέσιν ὅπισθοδόμουν κατέχουσαν αἰθούσα προωρίσθη μόνον διὰ τὸν Ἐρμῆν, ἐν τῷ προδόμῳ ἰδρυθήσαν τὰ ἀγάλματα τῶν Ρωμαίων ἀντοκρατόρων, ἐντός δε τῶν πλαιγίων πλευρῶν αἱ λοιπαὶ ἀρχαιότητες τῆς Ὄλυμπίας, ἀριστερά μὲν αἱ

ἀρχαιότεραι, δεξιά δὲ αἱ νεώτεραι Ἑλληνικαὶ καὶ αἱ
Ρωμαϊκαὶ.

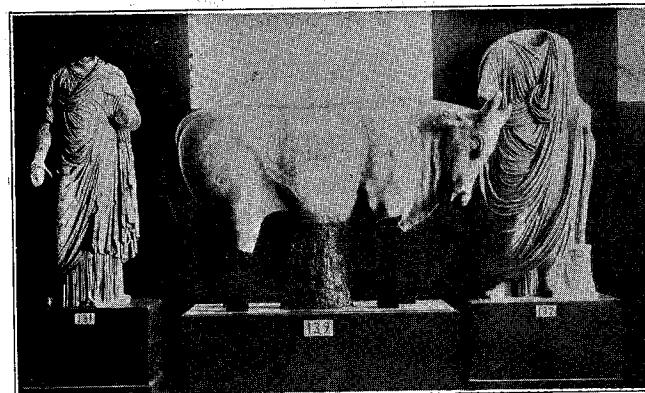
Λόγῳ μεγέθους οίκοδομῆς τὸ μονσεῖον τῆς Ὀλυμπίας εἶνε τὸ δευτερον ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὸ Ἐδεινὸν Μουσεῖον. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ αὐτοῦ διαμόρφωσις δὲν δύναται νά ψεχθῇ. Προσκατῶς βεβαίως δὲν εἶνε λαμπρᾶ δημόσιον, οὐδὲν ὑπελογισθῆναι αἱ διάφοροι αἰδούσαι, πλὴν τῆς κεντρικῆς, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχαιότητας, αἵτινες ἡσαν ὁρισμέναι νά ἔκτειθῶσιν ἐν αὐτοῖς. Ἰδίως αἱ πλάγιαι πλευραὶ εἶνε λίαν στεναί, δὲν φωτίζεται δὲ καλῶς καὶ η αἰθουσα τοῦ Ἐμοῦ, οὐδὲν εἶνε καὶ αὕτη ἀναλόγως εὐδόκχωρος πρὸς τὸ ὄψος τοῦ ἀγάλματος μετὸ τοῦ βάθρου. Ἄλλη ἐκ τῶν σφαλμάτων τούτων δὲν ζημιούνται πολὺ ή ἐκ τοῦ ὅλου τῆς οίκοδομῆς ἀγάθη ἐντύπωσις, τινὰ δ' ἐκ τούτων, ὡς τὰ τῆς αἰθουσῆς τοῦ Ἐμοῦ δύνανται μετ' ὀρκετῆς εὐκολίας νά διορθωθῶσιν.

"Αν δόμας δὲν δύναται τις νὰ κατακρίνῃ τὴν ἀρχι-
τεκτονικὴν διαμόρφωσιν τοῦ μουσείου, ὑπάρχουσιν ἐν
τούτοις πολλά τὰ ψευτά, ὅσον ἀφορᾷ τὸ τεχνικὸν
μέρος τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ. Εὖθυνς ἀπὸ τῶν πρώτων
ἔτην τῆς ιστομοικήσεως του ἐκθέσεως τῶν ἐπιτηρη-
τῶν ἀνέφεραν εἰς τὸ ὑπούργειον, ὅτι τὰ ὄντα τῆς
βροχῆς διέρρεον διὰ τῆς στέγης, ὅτι μετὰ μεγάλην
βροχὴν ἐπλημμύρει τὸ μουσεῖον ἐκ τῶν ὄντων τού-
των, ὅτι δὲ και ἐκ τῶν παραθύρων κακῶς κατεσκευα-
σμένων εἰσήρχοντο τὰ ὄντα. Τὸ πακόνιον ἐνθέρα-
πευθή διὰ τῶν γενομένων ἔπειτε ἐπανελημμένως
προχείρων ἐπισκευῶν, τούναντίν ἡ κατάστασις ἔχει
ποτέρευενε, ἡ τελευταῖον δὲ σταλεῖσα ἐπιτροπῇ ὑπο-
πενεί, ὅτι και τὰ ἔντα τῆς στέγης, ἵσσως δὲ και τινες
ἐκ τῶν μεγάλων δοκῶν ἐσάντησαν ὑπὸ τῶν διαρ-
ρέοντων ὄντων.

Αλλο φοιβερώτερον κακὸν ἐγένετο καταφανές ὁλίγον μετά τὸ πέρας τῆς οἰκοδομῆς. Ὁλόκληρος ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ ἔκλινε μικρὸν κατὰ μικρὸν πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀπεχθωρίζετο ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου ὑγραπτιζόμενον ἐπιφύβον ὅγηματος μεταξὺ τούτου καὶ αὐτῆς. Ὑπετέθη, ὅτι αὐτία τούτου ἦτο ἡ κακὴ θεμελίωσις τῆς πλευρᾶς ταύτης καὶ δι' αὐτὸν ὀντικατετάθη ὁλόκληρος ἐκ θεμελίων, ὑπεστηρίζθησαν δὲ καὶ οἱ ἀντηρίδων τὰ νέα θεμέλια, ἀλλ' εἰς μάτην τὸ αὐτὸν ἥγημα παρουσιάσθη καὶ εἰς τὴν ἐκ νέου κτισθεῖσαν πλευρᾶν. Ἐγένετο λοιπὸν πρόδηλον ὅτι ἀφοριμή τοῦ αισιοῦ ἦτο ἡ ἔξοιλισθησίς τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην. Ὁτι ἄλλως τε τὸ ἐδαφος ὑπέστη ἔξοιλισθησιν πρός τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λόφου ἐγένετο καταπτώσεων διηγενῶν μέσατος

³Ἐκ τῆς κεντρικῆς αἰθούσης τοῦ Μουσείου τῆς Ὁλυμπίας

⁹Ἐκ τῆς αἰθούσης τῶν Ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων

Είναι βεβαίως πολὺ μεγάλα τὰ κακά ταῦτα τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μουσείου τῆς Ὄλυμπίας, καὶ οἱ ἔξ αὐτῶν κίνδυνοι ἀρκετά σοβαροί, ἀλλ᾽ εἶναι καὶ ἀνεπανόρθωτα καὶ πρέπει δι᾽ αὐτῶν νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ υπάρχον μουσεῖον καὶ νὰ ἀνεγερθῇ νέον; Γελοῖον εἶναι καὶ νὰ ὑποθέτῃ τις, ὅτι δὲν ὑπάρχει τρόπος οἰσιόποτε στέγη νὰ καλυφθῇ, οὕτως ὁστε νὰ μὴ διαρρέωσται διὰ ταύτης τὰ ὕδατα τῆς βροχῆς. Τὸ ὅτι αἱ γενούμεναι μέχρι τοῦτο ἐργασίαι πρός ἀρσιν τοῦ κακοῦ τούτου ἀπέτυχον, ὀφείλεται εἰς ἐσφαλμένους ἑκάστοτε ὑπολογισμούς περὶ τῆς ἔκτασεως τοῦ κακοῦ καὶ εἰς τὴν ὡς ἐκ τούτου ἐπιχρήσιαν ὑπερβολικὴν φειδῶ εἰς τὰς δαπάνας. Ἡδη ἡ ἐσχάτης σταλεῖσα εἰς Ὄλυμπίαν ἐπιτροπὴ ἐκ μηχανικῶν, προέτεινε τῷ πότον διζικῆς διορθώσεως τῆς στέγης μὲ δαπάνην, εἶναι ἀληθές, ἀρκετὰ μεγάλην.

Δυσκολωθερον κατά τὸ φαινόμενον εἶναι τὸ δεύτερον κακόν. Ἀλλ' ἐν πρώτοις ὁ ἐκ τούτου κίνδυνος δὲν εἶναι ἀμεσος οὐδὲ ἐπίκειται ταχέως. Ἀπὸ δύταετίας, δόποτε τὸ πρῶτον μεταβληθεὶς τὸ μουσεῖον τῆς Ὄλυμπίας, ταῦτα τῆς καθιζέσσων προσερχόμενον ὅγημα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς δὲν ηὗξησεν ἐπαισθητῶς, σημεῖον δι τὴν ἡ καθιζέσσων εἶνε ἐλαχίστη, ἢ δὲν εἶναι διαφορῆς. ἔκτος δὲ τούτου τὸ κεντρικὸν καὶ κυριώτερον μέρος, τοῦ κτιρίου οὐδέμιαν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην πέστη δρατὴν βλάψῃ ἐκ τῆς ἀλλοιωσίσεως τοῦ ἐδάφους, τοῦθ δέποτε σπουδινει, δι τούτο ἐδράζεται ἐπὶ στερεᾶς βάσεως.

Δέν γοράφω ταῦτα διότι νομίζω, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ληφθῇ φροντίς πρὸς ἄσσιν καὶ τοῦ δευτέρου τούτου κακοῦ. Τούναντίον νομίζω, ὅτι πρέπει μὲν πάντα τρόπον νὰ ζητηθῇ ἡ ὑποστήριξις καὶ τοῦ ἐδάφους· ἡ γνῶμη μου μόνον εἶναι, ὅτι τοῦ κινδύνου μη ὅντος ἀμέσου ὑπάρχει καιοῦς πρὸς μελέτην καὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν εἶναι δὲ ἀνάγκη ἔστευσμάκιν ἀποφάσεων, οὐδὲ ἐπείγει ἡ ἐκτέλεσις ἀμελετήτων ἐργασιῶν, αἵτινες συχνότατα, σχεδὸν πάντοτε ἀποτυγχάνουσιν. Ἐλαττωματικὰ ἐδάφη, διοιλισθαίνοντα ἢ καυτιζάνοντα ἀπαντῶνται συχνότατα εἰς τὴν κατασκευὴν οιδιφροδομικῶν γραμμῶν, καὶ διμιώς ταῦτα ὑποστήριξονται· οὕτω δύναται βεβαίως νὰ στερεωθῇ καὶ τὸ ἐδάφος τοῦ μουσίου τῆς Ὀλυμπίας.

λειτουργίας της Ουρανού.

Ασπιτόν φρονών, διτί ούδεμιά προκύπτει ἐκ τῶν πραγμάτων ὀνάγκη τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ὑπάρχοντος μουσείου καὶ τῆς ἀνέγέρσεως νέου. Υπάρχουσι τούναντίον λόγοι, διὰ τοὺς δηποτεῖς πρόπειται μὲν πάντα τόπον νὰ ζητηθῇ ἡ διατήρησις τοῦ παλαιοῦ μουσείου, νὰ ἔξαντληθῇ δὲ πάντα τὰ μέσα πρός υποστήριξιν αὐτοῦ πρὸιν ἡ φράσις μεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνέγέρσεως νέου. Πρῶτον τὸ μουσεῖον εἶναι ἕτερον, ἐπειδὴ τῆς δημόσιας εἰναι φωδομέμενόν τοις μουσείοις εἶναι ἡ μόνη καταλληλος ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ο γυναικῶν τὴν Ολυμπίαν δὲ ὁμολογήσῃ,

δι τόπος μετρίων ἔξεχων, πλησίον τοῦ χωρίου καὶ τῆς ὁδοῦ καὶ οὐχὶ μακρὰν τῶν ἀνασκαφῶν οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς τῆς θέσεως ταυτῆς ὑπάρχει. Ὁ ἔτεος δέ ἐπὶ τοῦ διπούου γίνεται σκέψις νὰ κτισθῇ: τὸ δέ νέον μουσεῖον καὶ σχετικῶς λίαν ὑψηλὸς εἶνε καὶ μακρὰν τοῦ χωρίου καὶ τῶν ἀνασκαφῶν; καὶ ἐπομένως ἡ εἰς τὸ μουσεῖον μετάβασις καὶ ἐπίπετος θάλαττος εἴναι καὶ ἵσως καὶ εἰς πολλοὺς ἀδύνατος. Ἀλλ᾽ δι καιρώτερος λόγος, δι' ὃν πρέπει νὰ διατηρηθῇ τὸ ὑπάρχον μουσεῖον εἴνει τὸ καίνυσον τῆς μεγίστης καταστροφῆς, ἢν θὰ ὑποστάσις ἐπὶ τῆς μεταφορᾶς εἰς τὸ νέον μουσεῖον αἱ ἀρχαιότητες.

Αγάλματα ἐκ πολυαριθμών τεμαχίων συνηρμοσμένα καὶ διὰ λιθοκόλλης καὶ μεταλλίνων γόμφων συγκρατούμενα, εἰνε βεβαίως ἀσφαλῆ ἐν ᾧ θέσει συγκολλοῦνται καὶ τοποθετοῦνται τὸ πρᾶτον, πιθανώτατον ὅμως εἰνε, ὅτι μετακινούμενα θὰ διαλυθῶσι καὶ θὰ ὑποστῶσι μεγίστας καὶ ἀνεπιορθώτους Ἑγμίας.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ δὲν ὁμίλησα ἐπίτιηδες περὶ τῆς δαπάνης διὰ τὸ νέον μουσεῖον, διότι προκειμένου περὶ τῆς Ὀλυμπίας οὐδὲς βεβαιώς θὰ ὑπογίγιῃ τὴν δαπάνην, οὐδὲ θὰ λυπηθῇ τις ἂν δαπανήθωσι 300,000 δραχ. ἢ περὶ τὸ πλέον ἢ ἀνέγερσιν νέουν μουσείου καὶ τοποθέτησιν ἐν αὐτῷ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ὀλυμπίας. Τὸ συμβούλιον ιῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας προέβη εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ περὶ ἀνεγέρσεως νέουν μουσείου ἐν Ὁλυμπίᾳ οὐχὶ μετὰ ὅριμον σκέψιν, ἀλλὰ παραμηθὲν ἐκ τοῦ υπερβολικοῦ ζήλου πρὸς διαφύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς Ὀλυμπίας καὶ ἐκ τῆς πολλῆς δυσφορίας διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπιχειρουμένων ἐκάστοτε μικροεπισκευῶν, ἀλλὰ βεβαίως δεύτεραι σκέψεις θὰ πεισωσιν αὐτὸν νὰ μεταβάλῃ ἀπόφασιν.

Ἐγώ πιστεύο, ὅτι ἀν̄ σταλῶσιν εἰς Ὀλυμπίαν ὁ παρὸν τῇ Γενικῇ Ἐφορείᾳ τὴν Ἀρχαιοτήτων ἀπεστα-
σμένος ἀρχιτέκτων, ἡ δὲ ὁροφόρη τῆς Ἀρχαιολογι-
κῆς Ἐπαρείας, καὶ εἰς ἄλλος μηχανικὸς εἰδίκος διὰ
τὴν ὑποστήριξιν τοῦ δέσμους, διτάξιν ίσως δυνατὸν
νὰ ληφθῇ ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τῶν σιδηροδρόμων μὲ τὴν
ἐντολὴν νὰ παραμείνωσιν ἐκεῖ ὅπως μελετήσωσι τὴν
κατάστασιν τοῦ μουσείου καὶ προτείνωσι τὰ πρόσ-
συντήρησιν αὐτοῦ δέοντα γενέσθαι, εἰς δὲ ἔξι αὐτὸν νὰ
ἐπισταθῇ, πραφανέγνων ἐκεῖ διαρκῶς, καὶ εἰς τὴν ἐκτε-
λεσιν τῶν ἔργων, τὰ κακὰ τοῦ μουσείου τῆς Ὀλυμπίας
θά δῷσθαι ταχέως καὶ τελείως καὶ μὲ δαπάνην πολὺν
διλιγωτέρων ἐπείνης ἢν πολλοὶ φοβοῦνται, εἴμαι δὲ
βέβαιος, ὅτι τοιοῦτο τι λίαν συντόμως θά γίνη τώρα,
ὅπote την εὐθύνην διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ἀρχαιων

Κ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΤΗΝ κατὰ τύπους ὄμαλὴν ἐξέλιξεν τῆς πολιτικῆς κρίσεως ἐτάραξε τὸ πρᾶξικό πότημα τῆς Σαλαμῖνος. Οἱ νεώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ἐκ τῆς ίδεας ὅτι ἐπεκρατῶντις οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ ἐκ τοῦ φόβου ὅτι ἡ ἀνόρθωσις θὰ συνετελεῖτο ἀνευ-

ἐκκαθαρίσεων τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ πρὸς τοὺς δόπιούς δὲν τρέφουσι τὰ ἐκ τῆς ἱεραρχίας ἐπιβαλλομένα αἰσθήματα, εὑρέθησαν προδιατεθεῖ μένοι νὰ ἀκούσουν πράστολιμα σχέδια καὶ διὰ τοῦτο εὐνόλως παρευρόθησαν εἰς τὴν ὑπογραφὴν πρωτοκόλλου, διὰ τοῦ δποίου οἱ οἰτώ παριστάνομενοι ἀδικηθέντες ἀνελάμβανον νὰ ἐπιδιώξουν τὰ δίκαια των. Τὸ πρῶτον τοῦτο πρωτόκολλον διέδεχθη ἔτερον περιαχθὲν ὑπὸ τοῦ ὑποπλοιάρχου Τυπάλδου, ἐντονώτερον, διὰ τοῦ δποίου οἱ ὑπογράφοντες ἀνεγνώριζον τὴν λήψιν ἐν

άναγκη και τῶν ἐσχάτων μέτερων τῆς βίας. Ὁ παράτολμος ὑποτοποιόντος, ἔχων τὸ πρωτόκολλον τοῦτο εἰς τὸ ὄπιον ἔλχον ὑπογράψει ἐκλεκτοὶ δξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, ἔχων ἐνθαρρύνσεις ἐκ μέρους πολιτευτῶν τινῶν μη ἀνεχομένων τὸν τρόπον καθ' ὃν κοινοβουλευτικῶς ἔγράζεται ἡ παρούσα Κυβέρνησις, ἥξιντε παρὰ τοῦ κ. Ζοχμπᾶ δὲ ἐντόνου γλώσσης τὴν παραδοχὴν τῶν αἰτημάτων τῶν δξιωματικῶν ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου και τὴν νίοθετησιν αὐτῶν. Ὁ ἀρχιγῆρος τοῦ Συνδέσμου ἀπέκρισεν τὰς προτάσεις, ἀλλ' εἰς τὸν νοῦν τοῦ Τυπάλδου ἔγεννήθη ἡ πεποιθησις ὅτι πὸ τοῦ φόβου τῆς διαστάσεως τοῦ Συνδέσμου θὰ ὑπέκυπτον οἱ διευθύνοντες τούτον και ἄμα ἔξεδήλουν διὰ τῶν βιαίων μέσων τὴν σταθεράν ἀπόφασιν τούς και ἡ Κυβέρνησις και ὁ Σύνδεσμος θὰ ἐσύνθηκολόγουν και τὰ αἰτήματα θὰ ἔγενοντο δεκτά. Ἐνήργησε πρόδηλως μὲ τὴν πεποιθησιν αὐτὴν και ἄνευ προθέσεως ἀπλού πραξικοτήματος. Οὔτε προτοιμασε τοιοῦτον πραξικότημα οὔτε τοὺς συνυπογάμψαντας καθ' τὸ δεύτερον πρωτόκολλον εἰδοποίησε προσετάλετος. Ἔργον δὲ τοῦτο τὸ τέλος τῆς πολιτευτικῆς συνεργασίας τοῦ Συνδέσμου.

καὶ προσεκάλεσε. Ἐξεργάσθης ἐκ τῆς ἑντὸν γλώσσης τοῦ κ. Ζοριτᾶ κατήλθεν εἰς Πειραιᾶ, διεπεράωθη εἰς Νοστάδην καὶ ὑπὸ τὸ κράτος ἀγανακτήσεως διατελῶν προητοίμασεν ἐκ του προχειρού στάσιν ἐπλι-
ζων διὰ προσειλκυτούς πολλοὺς καὶ θά ἔφερε πρὸς αὐτὸν συμβιβαστικὴν τὴν Κυβερνησίαν. Διεψεύσθη εἰς τὰς πεποιθήσεις τῆς ἔξημημένης φαντασίας του, καὶ διαταγῇ τῆς Κυβερνησίας παρετάχθησαν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ στενόν τῆς Σαλαμῖνος τὰ θωρηκτά, ἔγκλησης νά τού ἐπιτραπῆ ἐπιστητικὸς ἐκ Πειραιῶς, ἐλπι-
ζων πάντοτε διὰ κερδίσμων χρόνον θά ἄλλαμβει τὴν ἐπικουρίαν τῶν ὅμοφρονων. Οταν πλέον ἐπεισθῇ διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν σφαιρῶν διὰ ή δοθεῖσα ὑπὸ τῆς Κυβερνησίας διαταγῇ ήτο ή διὰ παντὸς μέσου κατά-
πνίξης τῆς στάσεως, ὑπέκυψε, ἐγκατέλειψε τὴν ἀντίστασιν. Ἐφυγαθεύθη εἰς τὴν Ἑράσην μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἥν συλληφθεὶς ὡς ὑπόπτος διαβάτης εἰς τὴν ὁδὸν Κηφισίας ἐσύρθη εἰς τὰς φυλακάς, διαιφένσας καὶ τὴν λαϊκὴν φαντασίαν τὸν ἀνταλλακτέων οἱ ὅποιοι περιβάλλουν μὲ τὴν αἴγλην τῆς δόξης καὶ τὸν πλέον παρατολμὸν καὶ βλαβερὸν ἥρωισμόν. Οἱ πυκνοὶ πυροβολισμοὶ μεταξὺ τῶν ἀντιτοπιλλικῶν καὶ θωρηκτῶν, οἱ ὅποιοι πενθύμως ἀστήχησαν τὸ ἀπόγευμα τῆς 16 Ὁκτωβρίου μέχρις. Αὐθηνῷ, εἶχον ζημίας ὀλίγους νεκροὺς καὶ μικρὸς ζημιας τῶν πλοίων. Ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ ἐν τῇ ἐκρήξει τῆς κατοπινγέσσα στάσις εἶχεν ὃς ὑθικὸν ἀποτέλεσμα τὴν κραταίωσιν τῆς ἐννόμου τάξεως καὶ τὴν σταθερότητα τῆς ὁμαλῆς ἐξελιξεως τῶν πραγμάτων. "Ἀλλα τινὲς φιλοδοξίας οἱ ὅποιαι ἥρχισαν παρακαίρως νὰ ἀφυπνίζονται ἐσφέσθησαν καὶ ὅλοι ἐπανῆλθον μὲ ζῆλον μεγαλείτερον εἰς τὴν ἐργασίαν πρὸς ἀποκατά-
στασιν τῶν πραγμάτων.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΣ ἐν ὥραιον ἄρρενον του ὁ Ἀνατόλη Φράγκης διατυπώνει τήν περὶ θανάτου ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων: ὑπνος, θάνατος. «Ο θάνατος δὲν είναι παρά ύπνος ἀτελεύτητος. »Οχι διότι ἡτο θελτικός ὁ θάνατος αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, κατό την καρίσιμην τῶν Ἑλλήνων. Εἰς πάντα καιρὸν ἡτο φρικτός καὶ σκληρός ὁ θάνατος. Καὶ οἱ Ἑλληνες τὸν ἐφοβοῦντο· δὲν τὸν ἀσχημίζαν δύμως. Η ἐλληνικὴ φαντασία ἔξωθενί τα πάντα, ἐστόλιζε μάλιστα μὲ χάριν τὰ λοισθια τοῦ ἀνθρώπου. Ο μέσος αὐλόν ἀπ' ἔναντιάς μᾶς ἔχει τρομάξει μὲ τὸν φόβον τοῦ Ἀδον, μὲ τὴν πενθιμον φαντασμαγορίαν τῶν διοιδόλων ποὺ ἀποτάξουν εἰς τὸ διάβα της τὴν ψυχὴν τοῦ ὅμαρτωλουν, μὲ τὰ νεκρώσιμα δόμοιώματα τῶν τάφων, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν σκελετῶν καὶ τῶν σκαλήκων τοῦ φερετρού ποὺ τρώγουν τὰς σηπομένας σάρκας, τέλος μὲ τοὺς νεκρικοὺς χορούς. Ο θάνατος μά αὐτὰ ἔγεινε κατὰ πολὺ δεινότερος... Οι ἀρχαῖοι αὐτός ὁ ίδιος τὸ φῦκος καὶ τὰ μῆρα τοῦ κάλλους. Δι' αὐτοῦ είναι ή Ἀφροδίτη ὥραια.»

φρίνδες ζούν άκόμη, και καθορεπτίζονται είς τὰς κρυσταλλίνας πηγάς, και ὁ Χάρων ἔρχεται πάντοτε νά πάρῃ τοὺς νεκροὺς τῆς Ἑλλήνικης γῆς. "Οσον ἀφοῦ τὰς δυνάμεις τοῦ ὄφανοῦ, τῆς ταῦλάσσος καὶ τῶν δόξων, ἡ ἐλληνικὴ ποίησις διετηρησε τὴν βάσιν τοῦ χαρακτῆρος τῆς". Εξηγῶν δὲ ὁ Γάλλος κριτικὸς τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἀνθολογήθησαν τὰ «Δημοτικά Τραγουδία», ἀναφέρει ἐξ αὐτῶν ἴδιατέρως τάποτε λοῦντα τὴν προσωπικὴν συμβολὴν τοῦ ἔνδοτου: «τὰ Δάκρυα», τὴν «Κουκουβάγιαν» καὶ τοὺς «Τρεῖς σταυραετούς».

«Τὰ ποιήματα αὐτὰ — λέγει — είνε δόλόκληρα μικρά δράματα: ὁ θησαυρός είναι ανοικτός εἰς όλους, καὶ γνωρίζομεν διότι έξι αὐτοῦ ἐπλούτισθη ηδη̄ ή σκηνὴ μὲ τὰ «Δύο Ἀδέλφια», καὶ τὸ «Γιοφύρι τῆς Ἀράτης». Ή ποιητικὴ των καλλονῶν είνει ἀπὸ ταῖς ὑψηλοτέρας, καὶ δὲν γνωρίζω τίποτε, τὸ δόπιον εἰμπορεῖ νά παραβλήθη πρὸς αὐτά, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς Βρετανῆς. Ίδού· ή Τερά Βίβλος τοῦ Ἐλληνισμοῦ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῶν φιλολογικῶν γενεῶν τοῦ μέλλοντος!»

ΚΑΙ ἀλλοτε δὲ καὶ Ι. Μινέττας, μὲν διαφωτιστικά τοῦ ζητήματος ἄρδης του, ἀπέδειξε πόσον θάλασσαν ληγθῆ^ν ὑλικῶς καὶ θήσικῶς η̄ χώρα μὲ τὴν ἄρσην τῆς ἀναγκαιοτήτης κυκλοφορίας. Ἀλλὰ καὶ τώρα ποὺ η̄ διαχρήσις τοῦ οἰκουμένης περιστρέφεται εἰς τὴν ίσοτιμίαν περίσσους μὲ τὸ φράγκον, δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν ἀκαδημαϊκὴν μόνον ἀρδθογραφίαν δὲ καὶ Μινέττας. **Υπέβαλεν** ὑπόμνημα, δύπον ἀναπτύσσει τὸν τρόπον τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. Ἄροιτε, διὰ νῦν ἐπέλθῃ ή τελεῖα νομισματικὴ ἔξιγιαντος, ἡ σύναψις δανείου 700-ίσιου 600-ίσιου ἔκαποτιμωρίων διὰ τὸ δάνειον τούτῳ ὁ προύντολογισμὸς θάλασσαν ληγθῆ^ν ἔτησίως μὲ 1½ ἔκαποτιμώμυριον μόνον, ἀφοῦ δαπανᾷ ηδη 2,700,000 ἔτησίως κάρδιν τοῦ χαρτίνου νομίσματος, — ἀλλὰ θάλασσαν ληγθῆ^ν τελείως εἰς τὸ μέλλον πᾶς φόρος νομισματικῆς ἀνωμαλίας. Μία ἔκκλησις πρόδος τὸν τυπον καὶ τοὺς εἰδίκους, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ «Ἐμπόδες» τῆς 25 ληγοντος, ἀποτελεῖ εἰσαγωγὴν ἀλλήλους εἰς ουζήτησον ἐπὶ τοῦ σοβαρωτάτου αὐτοῦ θέματος.

ΕΙΣ τὴν σελίδα 43 βλέπουν οἱ ἀναγνῶσται μας τὸν
«κόμητα Ὄλιβράρεθ», τὴν περίφημον εἰκόνα τοῦ
Βελάσκεθ. «Ο κόμης Ὄλιβράρεθ, ὁ πανίσχυρος ὑπουρ-
γὸς τοῦ Φιλίππου Δ' τῆς Ἰστανίας, τοῦ οὗ φίλος καὶ
προστάτης τοῦ μεγάλου ζωγράφου. Ἡ προσωπογραφία
αὐτῆς ἔχει ἐκτελεσθήκατά τὸν πρᾶτον ἡ Σεβιλλαῖανόν
τρόπον τοῦ καλλιτέχνου, παριστάνεται δὲ εἰς αὐτὴν ὁ
Ὀλιβράρεθ κρατῶν μαστίγιον, τὸ ἔμβλημα τοῦ ἀξιώ-
ματος τοῦ ὡς κοντοστάνλου. Τὸ καλλιτέχνημα αὐτό,
ἀνήκον ἀλλούτε εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἰστανίκου οἴκου
τῶν Ἀλταμίρα, τελευταίως δὲ εἰς τὸν «Ἀγγλον συν-
ταγματάρχην Χόλφορδ, ἐπωλήθη πρὸ δὲ λίγων ἡμερῶν
εἰς τὸν Ἀμερικανὸν πολυεκατομμυριούχον Χώντιγ-
κτον ἀντὶ μυθῶδους ποσοῦ—2,000,000 φράγκων! Διένα
ἄλλον πίνακα τοῦ Βελάσκεθ, τὴν «Ἀφροδίτην μὲ τὸν
Ἐρωτα», ή Κυβέρνησις τῆς Ἀγγλίας εἶχε πληρῷσει
1,125,000, διὰ νὰ τὸν ἀγοράσῃ καὶ τὸν φυλάξῃ εἰς τὴν
Ἐδμυκὴν Πινακοθήκην τοῦ Λονδίνου.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸν κ. Πέτρον Ρούμπον ἀνετέθη ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Ἀθηνογένους ἡ ἐκπόνησις σχεδίου μνημείου οἰκογενειακοῦ, τὸ δοποῖον θὰ στηθῇ εἰς τὸ νεκροταφεῖον Ἀθηνῶν. Τὸ σχέδιον δημοποιεύμενον εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ τεύχους αὐτοῦ. Ό καλλιτέχνης εἶναι ἔξιος θερμῶν συγχρατητρίων. Κρίσιν ἐπὶ τοῦ ἔργου θὰ γράψωμεν προσεχῶς, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

ΤΑ · ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ · ΝΕΑ

Οιταρωβίον 11. — «Ο Δημαρχος Ἀθηναίων Μεροκύ-
μονομαχεῖ ἀναιμάτως μὲ τὸν Δημοτικὸν Σύμ-
μονον Τουφεξῆν. — Ο ἐκ Συρίας δικογενής Κιλδάνης
θανεν εἰς Αἴγυπτον ἀφήσας 20,000 λίρας ὑπέρ του
νους.

2.—Θορυβώδης συζήτησις είς τὴν Βουλὴν διὰ τὰ μισθία ποὺ . . . δὲν καταργούνται. Ὑποβολὴ νεμοδίου στρατολογίας.

3.—Δημοσιεύονται τὰ Διατάγματα τῆς παραπήγ-
ς τῶν πριγκήπων ἀπὸ τὸν στρατόν. Τὸ Κρητικὸν
ἡμα τὰ ἀνακινεῖται εἰς τὸν ξένον τύπον ἐν σχέσει μὲν
ἔστεοτερικά μας. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ Ση-
κταρίου ἐκκαθάρισιν τοῦ σώματος ἀπὸ τοὺς γέρους
τέοντες.

4.—Πάλιν φόβοι κρίσεως. Η Πύλη ἐβεβαιώσεν
ήμιντος τὸν Πατριάρχην ὃτι τὰ ἔκκλησιστικὰ προ-
παι διατηροῦνται. Ἐδόθη, νομοσχέδια περὶ ὀδοποιίας
μεταπλείων. Ἐδολοφονήθη ὁ ἀναμορφωτὴς τῆς
πονίας πολυτικὸς Πτο.

5. — Οι ναυτικοί μας διατυπώνουν τηλεσιγραφικῶς ἀπαιτήσεις των: φῆμαι πῶς ἐτοιμάζουν κίνημα.

— Τὸ κύνημα τὸν Ναυτικοῦ δυστυχῶς ἔξεροδάγη.
χηγός του ὁ ὑποπλοίαρχος Κ. Τυπάλδος· ίδων ὅτι
τραπιωτικός Σύνδεσμος δὲν νιοβέτει τὰ αἰτήματα
διμορφικών συναδέλφων του, ἡπειρήσεις νὰ τὰ πάρῃ
σπαθὶ του. Προληπτικὴ ἐνέργεια τῆς Κυβερνή-
ς ὅπως τὸν συλλάβῃ ἡ ἀστυνομία, ἀπέτυχε. Μετα-
δοῦ Τυπάλδος εἰς τὸν Νάντσαθμον, ὅπου ἀπὸ τὸν
οὐρανὸν ἔρει δικαιωμένος διαυκτῆς τὴν Ὑπόθεσ-

ναυμαχία εἰς τὸ στενόν τῆς Σαλαμῖνος· ὁ στολίσκος τῶν στασιαστῶν ὑπεχώρησε μὲν ξημάτις· διὰ τοῦτο φέρεται καὶ 4 ἐπληγάθησαν τὸ ἀντιορπαλλικὸν.

K. Τυπάλδος

17.—Τὸ κίνημα κατεπνίγη. Περιεργοτάτας λεπτομερείας γράφουν αἱ ἐφημερίδες· μία ὅβις ἔκρημνισε τὴν πρόσοψιν τοῦ N. Νοσοκομείου· ἐν ἀντιορπαλλικὸν ἐπέρασε τὸν Τσιμόν καὶ ἔφθασεν εἰς Κόρινθον, ἄλλο εὐρέθη εἰς Πόρον. Οἱ ἀρχιστασιασταὶ μὲν τὸν Τυπάλδον ἐπὶ κεφαλῆς ἔξηφανισθησαν τὴν νύκτα, ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν παραλίαν τῶν Μεγάρων. Μερικοὶ συνελήφθησαν· ἄλλοι προσῆλθον καὶ παρεδόθησαν ἐνεργοῦνταί ἀγαρίσεις· θά δικασθοῦν, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ Κακούργοδικείον.

18.—Μία παρηγορία εἰς τὴν τύσην συμφοράν· ἡ Κυβέρνησις ἐσυμφώνησε τὴν ἀγορὰν μεγάλου εὐδρόμου μωρητοῦ, ιο., 118 τόνων, νεωτάτου συστήματος ἀπὸ τὰ ίταλικά ναυπηγεῖα Ὁρλάνδο· τὸ νέον ψωρητόν θά δύναμασθῇ «Ἄβέρωφ».

19.—Ο Τυπάλδος, ὁ ὑπαρχηγός του Δεμέστιχας καὶ 7 ἄλλοι ἀρχιληπτοὶ ἀκόμη· φῆμαι διὰ κατώρθωσαν νὰ φύγουν πέρα τῶν συνόφων· ἄλλαι φῆμαι διὰ δὲν θὰ καταδιωχθοῦν δικαστικῶς· ἄλλα διαφεύδονται. Η Βουλὴ συνεδριάζει· ἔκτακτα μέτρα διὰ τὴν φρούρησίν της· ἀλλὰ σύζητησις διὰ τὸ κίνημα δὲν γίνεται.

20.—Ἐξακολούθουν αἱ ἀνακρίσεις, ἡ καταδίωξις τῶν φυγάδων καὶ ἡ ψήφιση τῶν νόμων.

21.—Συνελήφθησαν τὴν νύκτα 4 σύντροφοι τοῦ Τυπάλδου εἰς Πλατανιά, παρὰ τὴν Τανάγραν. Ὁ ἔνος τύπος μαίνεται. Η Ρωσία εἶχε, λέγουν, προτείνει ξενικήν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς, ἀνέγενεντο αἱ ταραχαί·

22.—Συνελήφθη τὴν νύκτα, σχεδὸν ἐντὸς τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁδὸν Κηφισίας, ἐρχόμενος νὰ παραδοθῇ· ὁ Τυπάλδος μὲν τὸν ἀνθυποπλοίασχον Δημούλην· Ἀντιπειθαρχικὸς πυρετός μεταξὺ τῶν πληρωμάτων τοῦ ναυτικοῦ λέγεται διὰ τοῦ ἀγώτεροι ἀξιωματικοῖ,

ἔχοντες συμφώνους τοὺς ὑπαξιωματικούς, ἑτοιμάζουν ὑπόμνημα κατὰ τῶν κατωτέρων φῆμαι διὰ συνέβη σύγκρουσις εἰς τὸν Ναυτικόν.

23.—Καὶ ἴδου, ὑπεβλήθη εἰς τὴν Βουλὴν τὸ νομοσχέδιον περὶ ὁρίου ἡλικίας τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ναυτικοῦ, ἀκριβῶς ὅπως τὸ ἔγιοτοσαν οἱ στασιάσαντες! Οἱ συλληφθέντες καὶ φυλακισθέντες ἀπειλοῦν ἀποκαλύψεις. — Νομοσχέδια νέας διοικητικῆς διαιρέσεως, διὰ τὰ προσόντα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων κτλ. — Συνελήφθη καὶ ἄλλος ἀξιωματικός.

24.—Ο Σμολένσκης προάγεται εἰς ἀγνιστράτηγον. Εξακολούθουν αἱ ἀνακρίσεις διὰ τὸ κίνημα τῆς 16. Μία ἀνακοίνωσις τοῦ Στρ. Συνδέσμου διὰ τὰ δημοσιεύμενα ἀπὸ μερικάς ἐφημερίδας, ὡς προκλητικὰ σοβαρῶν συνεπειῶν, προξενεῖ ἐντύπωσιν.

25.—Δύο ἀπὸ τοὺς στασιαστὰς ἀξιωματικούς, ὁ Δεμέστιχας καὶ ὁ Κολιαλέξης μένον ἀκόμη ἀσύλληπτοι. Εἰς τὸ Ληξούρι συλλαλητήριον τῶν Κεφαλλήνων διαμαρτύρονται διότι χαρακτηρίζεται προδότης ὁ Τυπάλδος, πρὸν ἀκόμη δικασθῆ.

ΗΜΕΡΟΒΙΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

M. Φ. Τσατάλτζα. Ἐπιτρέπεται μόνον διὰ τὰ λογοτεχνικά. Τὰ σταλέντα ἐδόθησαν. — Γ. Λ. Πολὺν πιθανὸν νὰ γείνη καὶ τὸ ἐρχόμενο καλοκαίρι ἡ τακτικὴ ἐκθεσίς τῆς Ἑλλ. Καλλιχνυκῆς Ἐταιφείας εἰς τὸ Ζάππειον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ Σύνδεσμος τῶν Συντακτῶν προαγγέλλει τὴν πρώτην τοῦ καλλιτεχνικὴν ἐκθεσίν εἰς τὰς αἰδούσας του, εἰς τὴν δόδον Σταδίου· ἡ ἐκθεσίς θάνοιξη τὴν πρώτην Δεκεμβρίου καὶ θά διαρκέσῃ 10 μόνον ἡμέρας· ἡμέραι παραλαβῆς ἐργών ὀρίσθησαν αἱ 15, 16 καὶ 17 Νοεμβρίου. — Θ. Θ. Μόναχον. Ἐλήφθησαν θά σᾶς γεάνωμεν.

ΠΡΩΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΑΙΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τὴν πρωτοβονλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»
— ἀδείᾳ τοῦ Υπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . . Δρ. 2.473.35

Τὸ ἀπαιτούμενον δίλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Υπολείπονται περὶ τὰς 1,100. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς δόλους. Όλοι ἔχουσαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ νῦνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», δόδος Ἀριστοτέλους 35.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

«Πατοίς» — Ἀπὸ τὴν Βουλὴν: Πάσι συζητοῦν εἰς τὴν Βουλὴν (Πλήρης Εδύταξια).

«Σκοτία» — Τὰ ἀπρόσπτα τοῦ νέου στρατολογικοῦ νάμου. Μία εἰλικρίνη ἀπὸ τὰ προσεχῆ μεγάλα στρατιωτικά... θεάματα,